

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Газета 1929 йил 1 августдан чиқа бошлаган

№ 12 (6965-6966)
1999 йил 23 март, сешанба

Сотувда эркин
нархда

ТИНЧЛИК ДАРАХТИНИ ЎТҚАЗДИК

16 февраль куни Тошкентда бўлган воқеа ҳар бир тинчликсевар юракларни ларзага солди. Огоҳликка, хушёрликка даъват этди.

Биз ўша куни мактабимиз ўқувчилари билан биргаликда ҳар биримиз юртимизда доимо тинчлик, барқарорлик, осойишталик ҳукм сурмоғини, осмонимиз мусаффо, дастурхонларимиз файзу-баракага тўлиқ бўлмоғини ният қилиб, тинчлик дарахтини ўтқаздик. Онажонларимизнинг сеvimли байрамлари арафасида эса кекса бувижон ва ойижонларимизнинг ҳолларидан хабар олдик. Кекса бувижонларимиз, илк баҳор дарахчиси бўлмиш сўлим бойчечакларни, чучмомаларни кўзларига суртганча: «Омонлик-сомонлик, эл кўрмасин ёмонлик», — дея дуо қилдилар.

Шу кунларда сеvimли Ватанимизда Наврўзи олам тантаналари бошланиб кетган. Мактабимизда адабий драматик кечалар, мушоиралар бўлмоқда. Кечагина менинг синфдошларим, «Биз тинчлик тарафдоримиз» деб номланган мусиқий композицион кеча ўтказиб, кечанинг охирида юртимизнинг тинчлиги, камолли—равнақи учун ўз ҳиссаларини қўшмоққа қасамёд қилдилар. Чунки дунёда тинчлик барқарор бўлмас экан, ҳеч қачон тоғларимиз нурафшон, кунларимиз сурурли бўлмайди. Шунинг учун ҳам, Тинчлик учун курашмоқ — ҳар биримизнинг шарафли бурчимиз бўлсин!

Рохат АСАДОВА,
Навоий вилояти,
Кизилтепа туманидаги
«Зарафшон» номли ўрта
мактабнинг бошланғич
синф ўқувчиси.

ЎСТОЗЛА МАҚТУБ

Ўзал Наманганнинг сўлим Чустидagi маскан — Оғасарой қишлоғида жойлашган 28-ўрта мактабни вилоятда яхши билишади. Чунки бу мактаб ҳар қандай тадбирларда, кўрик-танловларда, фестивал-олимпиадаларда доимо олдинги ўринларни қўлдан бермай келади. Буларнинг ҳаммасига менимча, аҳил ўқитувчилар жамоаси сабаб.

Мен ҳам шу мактабни тугатганман. Ҳозирда Низомий номидаги Тошкент Давлат Университетининг III курсида таълим олаяпман. Бу йиллар давомида шу нарсага амин бўлдимки, устозларимиз биз ўқувчиларни ўз фарзандларидек кўриб, таълим-тарбия берган эканлар. Бугун Наврўз кунлари уларни ўйлар эканман, биринчи бўлиб камтарин ва олийжаноб инсон — математика ўқитувчимиз

Тўйчивой ака Йўлчиев, устозларимиздан Ҳабиба Раҳмонова, Мавлуда Дадабоева, Шониёз Шоюсупов, Ҳакима Мирзажонова, Шермамаат Шерматов, Отахон Эралиев, Турсунбой Мирзааҳмедов, Шарифжон Қодиров, Муқаддас Соҳибова, Лолахон Мадраҳимова ва бошқа меҳнатсевар ўқитувчиларим кўз олдимга келади. Уларнинг ҳар бир айтган сўзлари, берган насихатлари шу бугун ҳам қулоғимда. Меҳрибон, ширин сўзли устозларимдан ҳамиша миннатдорман. Улуғ Наврўз кунларида уларнинг барчасига соғлиқ-саломатлик, ҳамиша ёш авлодга таълим-тарбия беришларида кучқувват тилайман. Салом билан,

Муқаддам НАБИЕВА,
Низомий номидаги
Тошкент Давлат
Университети
талабаси.

РАЪНО ОПА — ФАХРИМИЗ

Мактабимиз биноси кичик бўлишига қарамай, жуда файзли даргоҳ. Бу масканда Ватанимизга ҳалол хизмат қилаётган кўплаб инсонлар таълим-тарбия олганлар. Шулардан бири — Ҳамза номидаги Академик театри актрисаси Раъно Ярашева бўладилар. У киши шеърлар ҳам ёзиб турар эканлар.

Яқинда Раъно Ярашева ўз ҳамкасблари Тохир Содиков, Дилбар Икромова, Саида Раметовалар билан мактабимизга ташриф буюрдилар.

Сўхбатдан шу нарсга аён бўлдики, болалар орасида санъаткор бўлиш истагида юрганлар анчагинани ташкил этар экан. Шу жумладан, мен ҳам келгусида халқимизнинг сеvimли санъаткори бўлиш орзусидаман.

**Орзу деган зиёда
Бўлар экан дунёда.
Менинг ҳам орзуим бор—
Бўлмоқчиман санъаткор.**

Санъаткорлар билан бўлган учрашувни мактабимиз ўқувчилари доимо эслаб юрадилар. Учрашув баҳона мактабимизда драма тўғараги фаолиятини кучайтиришга қарор қилдик. Бу ниятимизни мактабимиз раҳбарияти қўллаб-қувватласа ажаб эмас.

Зулайхо ҚАМБАРОВА,
Самарқанд вилояти, Каттакўрғон
туманидаги 34-мактаб ўқувчиси.

Собит ҒАФУРОВ

Ҳамиша уйғоқ хотира

НАВРЎЗ ТОПИШМОҚЛАРИ

Биттасин ерга сочдим,
Бир ҳовуч териб олдим.

Далададир юмуши,
Товони тўла тиши.

Қишда ерга кўрпа,
Ёзда ерга шўрва.

Новдаларнинг қулоғи,
Кислороднинг булоғи.

Ариғи йўқ, оқади,
Майин юрса — ёқади.

Гул эмас,
боғланган қилиб даста,
Ерни гулга
айлантирар бирпасда.

У тушганда, дала-қир,
Кулади қиқир-қиқир.

**Эрта баҳор, қирмизгинам,
Токқа ёйди қизил гилам.**

Катта варақ, думи тароқ,
Акасининг исми куроқ.

БАҲОР

Тонг дилимни қитиклаб отди,
Кел, баҳорим, кириб келавер.
Ширин ҳисларимни уйғотди,
Кел, баҳорим, кулиб келавер.

**Эркаланиб, шўхликлар қилиб,
Сени тўйиб кўргим келади.
Сени сирдош дўстимдек билиб,
Сенга таъзим қилгим келади...**

Ҳабибахон НАЗРУЛЛАЕВА,
Тошкент шаҳридаги Акмал Икромов
номидаги 102-мактабнинг 6-синф
ўқувчиси.

МАМНУНИЯТ

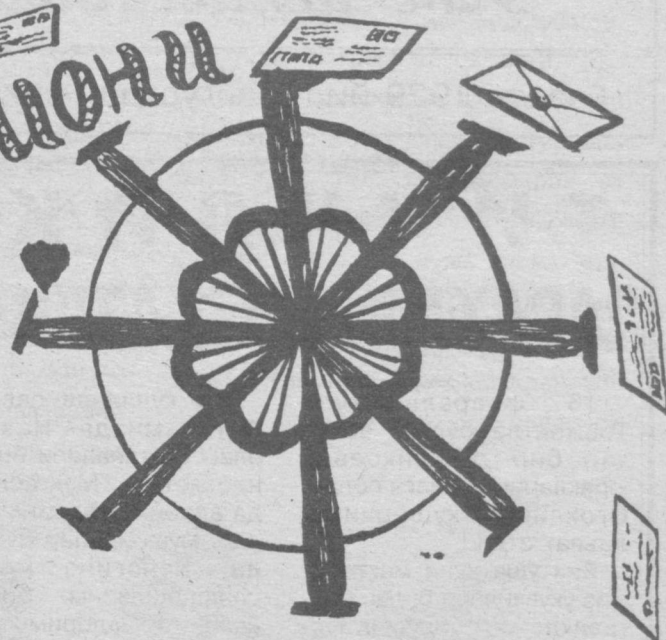
Ассалому алайкум, «Тонг юлдузи» ходимлари! Газетангизнинг 94-95 сониди босилиб чиққан обуна ҳақида мақолангиз бизга жуда ёқди. Аввало, мамнуният билан айтмоқчиманки, «Тонг юлдузи» бизнинг доимий ҳамроҳимиз. Чунки унда бизни қизиқтирадиган турли мақолалар, топишмоқлар бор. У билан ҳечам зерикмаймиз. Ўтган ўқув йилида синф раҳбаримиз бошчилигида 12 ойга обуна бўлган эдик. Унинг барча сонини интиқлик билан кутамиз. Ҳатто тарбиявий соатларда ҳам ундан фойдаланамиз. Бизнинг 7-«А» синф ўқувчилари бу йил ҳам биринчилардан бўлиб обуна

бўлди. Келгусида ўзимизнинг мақола ва ранг-баранг шеърларимиз билан газетамиз саҳифаларини тўлдирмоқчимиз.

Феруза СОЛИЕВА,
Андижон вилояти,
Пахтаобод туманидаги
18-ўрта мактабнинг
7-синф ўқувчиси

хатлар

тегиришони

Нигора ЭРГАШЕВА,
Бухоро вилояти,
Ғиждувон
туманидаги
25-мактаб ўқувчиси.

УСТОЗ ХУДДИ ОНАМИЗДЕК

Синфимиз ўқувчилари устозимиз Дилфуза опани жуда-жуда яхши кўришади. Ўзлаштиришга қийналаётган болаларни дарсдан кейин олиб қолиб, ўқитишга ҳам вақт топадилар. Аммо, дарсни ўз вақтида тайёрлаб бормасак, қаттиқ хафа бўладилар. Шунинг учун ҳам биз, ўқувчилар уларни сира хафа қилгимиз келмайди. Ҳамиша «4» ва «5» баҳо олишга ҳаракат қиламиз.

Тунов кунни ғалати воқеа содир бўлди. Синфдошимиз Камол, мен ва бошқа яна бир-иккита болалар табиат фанидан дарсга тайёрланиб келмагандик. Биринчи сафар кечирдилар. Аммо Камол яна уй вазифасини бажармай келибди. Шунда устозимиз Дилфуза опа уни уришдилар.

Эртаси кун Камолнинг онаси мактабга келди. Бир нималарнидир деб, уларни хафа қилди. Устоз роса йиғладилар. Уларга кўшилиб биз, ҳатто ўғил болалар ҳам йиғлаб юборай, дедик. Аммо устоз бизга билдирмасликка ҳаракат қилдилар.

Биласизми, биз синфимиз билан ўша Камолни бир таъзини бериб қўймоқчи бўлдик. Аммо тутолмадик. Уйига боргандик, биздан катта синфда ўқийдиган акаси чиқиб қолса бўладими? Камолни ўрнига биз бир-икки тепки «еб» уйимизга қайтдик. Яна онаси келди. Ҳайрият, бу гал биз ўйлагандек бўлмади. Чамамда устоздан кечирим сўрадилар.

Тепки еган бўлсак ҳам биз ўз ишимиздан роса хурсанд бўлдик. Кейинги гал Камол бўлар-бўлмас гапни онасига айтиб, устозни хафа қилмайдиган бўлди.

Биз севган ва ҳурмат қилган устозимизнинг кўзлари ҳамиша кулиб туришини хоҳлаймиз. Шу фурсатдан фойдаланиб, Дилфуза опамни ва барча мактабимиздаги устозларимизни, ва албатта онажонимни, ойижонимни гўзал Баҳорой билан чин қалбимдан табриклаймиз.

Ёдгор МУСАКОВ,
Тошкент шаҳридаги
216-мактабнинг
3-«Г» синф ўқувчиси.

АДОЛАТ ИЗЛАЙМИЗ

Яқинда туманимизда ҳуқуқшунослик фанидан «Сиз қонунни биласизми?» мавзуида беллашув бўлиб ўтди. Унда етти та мактаб ўқувчилари иштирок этди. Шу жумладан, бизнинг «Адолат» гуруҳимиз ҳам. Биз беллашувда ютамиз, деб катта ишонч билан тайёрланиб бордик. Лекин минг афсуски, ютолмадик. Очиғи, адолат, ҳақиқат ҳақида ўтказилган тадбирдаги адолатсизлик барчанинг руҳини чўктириб юборди. Бизнинг «Адолат»

гуруҳимиз эса доимо адолат излаб, адолатга шерик, адолатга ошно бўлади. Ахир буюк Амир Темур бобомиз ҳам «Бир кунлик адолат, олтмиш кунлик тоат-ибодатдан афзал», — деб бекорга айтмаганлар. Ҳа, адолатни излаймиз. Шунинг учун ҳам газетамизга ёзишга қарор қилдик.

Гулёра ТЕШАЕВА,
Ғиждувон туманидаги
29-умум-
таълим мактабнинг
10-«А» синф
ўқувчиси.

«АДОЛАТ» ҒОЛИБ БЎЛДИ

Сўх тумани халқ таълими ва «Камолот» жамғармаси ташаббуси билан «Сиз қонунни биласизми?» мавзуида мактаб ўқувчилари ўртасида кўрик-танлов бўлиб ўтди. Тадбирда жамоа аъзолари турли сахна кўриниши орқали ўзларининг фикр доиралари нечоғли кенг эканлигини кўрсатишди.

Айниқса, бизнинг Д. Давронов номли 1-ўрта мактаб «Адолат» жамоаси ўқувчилари илмга чанқоқликлари, зукко ва билимдонликлари-

ни намоиш этишди. Бу тадбирда «Адолат» гуруҳимиз ўқувчилари ғолиб деб топилди. Ғалабани кўлга киритишда яқиндан ёрдам берган устозларимиз А. Ғойипов, З. Темиров ва Т. Мажидовларга мактаб маъмурияти томонидан миннатдорчилик билдирилди. Тадбир сўнггида ғолиб ўқувчиларга эсдалик совғалари топширилди.

Зебо ЮСУПОВА,
Фарғона вилояти,
Сўх тумани,
Ровот қишлоғи.

ЛАББАЙ, ДЕЯЖАКМАН, ВАТАН – ОНАЖОН!

Ассалому алайкум, азиз «Тонг юлдузи»! Тенгдошларимиз илтимосига кўра, сизларга ушбу мактубимни йўллаяпман. Ўша февраль кунни содир этилган ноҳуш воқеа бизни жуда ҳам хафа қилди. Юртбошимизга ёмон ниятда қилинган бу

зидентимизни кўрдиму йиғлаб юбордим. Улар бизни болаларимсиз, — дедилар. Биз ҳам сизни жуда-жуда яхши кўра-миз, Ислом бобо!

Муҳтарам опаларим, сингилларим! Биз — келажак авлод-миз! Ватанимизнинг равнақи

билан, теран фикрлашимиз билан халқимиз ишончини оқлайлик. Юртимизни, юртбошимизни асраб-авайлайлик. Ватан истиқболи учун билимимиз, меҳнатимиз билан «Лаббай!» деб жавоб бера оладиган бўлайлик.

номаъқул иш қанақа одамнинг кўлидан келдйкан? Улар қандай кишилар? Уларнинг ҳам ота-онаси бормикан? Ўшалар, шу ишлари билан бутун қавм-қариндошларининг бошини ерга эгиб кетишганини билишармикан? Наҳотки шу билан халқимизнинг мустақам иродасини букмоқчи бўлишди?... Бу воқеани эшитганимда ичимда бир нарсга «чирт» этиб узилгандек бўлди. Шоша-пиша уйга югурдим. Югуриб кетаяпман-у, ноҳуш хабар хаёлимни остинустун қилганди. Уйга кирсам, ойимлар ҳам йиғламсираб, телевизор кўраётган эканлар. Унда интервью бераётган Пре-

бизнинг қўлимизда. Қилинадиган ишлар ҳали жуда ҳам кўп. Халқимиз учун, Ватанимиз учун керакли инсонлар бўлиб етишайлик. Яхши ўқишларимиз

ВАТАН ХОИНЛАРНИ КЕЧИРМАЙДИ!

Ассалому алайкум, «Тонг юлдузи» ходимлари! Биз мазкур газетамизнинг бирорта сонини қолдирмай ўқиб борамиз. Ўтган сонларда тенгдошларимиз 16 — февраль кунни бўлиб ўтган муҳим воқеа ҳақида ўз фикрларини билдиришибди. Мен ҳам ўша машъум кун ҳақида ўз фикримни билдирмоқчиман.

Ўз юрти, ўз халқи нонини еб, тузини ичиб туриб, унга тупуриб кетган кимсаларни инсон деб аташ мумкинмикан? Асло мумкин эмас! Юртимизга, юртбошимизга қарши уюштирилган бу жиноятда қатнашган кимсалар халқ олдида жавоб беришади. Ахир она юртига — киндик қони тўкилган муқаддас тупроққа хиёнат қилганлар Оллоҳнинг олдида ҳам гуноҳга ботишди!

Уларнинг қилган бу номаъқул ишлари туфайли қанча-қанча бегуноҳ кишилар бевақт оламдан ўтишди. Ахир улар ҳам кимнингдир суюкли ёри, кимнингдир отаси, кимнингдир акаси, укаси, синглиси эди-ку! Улар ана шу одамларнинг ўрниларига ўзларини бир қўйиб кўришсин-а? «Дадам»лаб йиғлаётган мурғак болаларнинг, «болам»лаб йиғлаётган оналарнинг, аёлларнинг аччиқ-аччиқ кўз ёшлари Ватан хоинларни қаерга боришмасин, қаерда бўлишмасин — таъкиб қилиб бораверади. Уларни халқ, Ватан асло кечирмайди.

Азиз тенгдошларим, ака-опа, укалар! Келинг, бир — биримизга яқин бўлайлик. Қўлни — қўлга бериб бир

тану, бир жон бўлайлик. Президентимизнинг, халқимизнинг умиди биздан! Улар бизга ишонади. Биз ана шу ишончини оқлаб, фақат олдинга интилайлик. Йўлимизда ғов бўлаётганлар оёқларимиз остида қолиб кетсин.

Биз катта бир тўғон бўлайлик, катта кўрғон бўлайлик. Токи ҳеч қайси душман юртимизга ёмон кўз билан қарай олмасин. Биз кўксимизни ҳар қандай ёвузликка қалқон қиламиз — Президентимизни, халқимизни, Ватанимизни ганимлар қўлига топшириб қўймаймиз.

Отабек ТУРСУНБОЕВ,
Тошкент вилояти, Паркент
туманидаги 27-мактабнинг,
7-синф ўқувчиси.

МАСЛАҲАТ

Синфимизда ёмон ўқувчилар кўп. Дарс бўлмаса ҳамма суюнади. Ўқувчилар «Ура, ура!» деб стадионга югуришади. Қизлар эса хонада ўйин-кулги қилишади. Лекин бу қизларнинг ичида тиришқоқлари ҳам бор. Булар Қосимова, Қурбонова ва Боймирзаевалар. Мен бошқа синфдошларимга ҳам ана шу қизлардек тиришқоқ бўлишни маслаҳат берардим.

Олимжон ХУСАНОВ.
Чортоқ туманидаги
Мирзо Улуғбек номли
22-ўрта мактабнинг
7-«Б» синф ўқувчиси.

ХАЛҚ БОЛАСИ

Доим дедим болаларни,
Тилақдошман тилагига.
Шеърлар ёзиб меҳрим
сочдим,
Мен уларнинг юрагига.

Мени шоир айлаган
ҳам,
Аслида шу болалардир.
Қалбимга шеър
жойлаган ҳам,
Чиндан яхши
болалардир.

Ҳамма жойда мен
ўзимни,
Болаларга тенг
айладим.
Ширин этиб
гап-сўзимни,
Феъл-атворим
кенг айладим.

Сингиб кетган
қон-қонимга,
Покизалик, беғуборлик.
Бола пайванд
жон-жонимга,
Яшасин ҳур —
ҳаёт борлик.

Бола келар бу дунёга,
Ўйнаб-кувнаб —
яшнаш учун.
Интилади нур зиёга,
Ёруғликда яшаш учун.

Мен ҳам шеърим
тилагида,
Келажакка боражакман.
Болаларнинг юрагига
Бола бўлиб
қолажакман...

Саодат ТОЖИ,
Қашқадарё вилояти,
Қамаши шаҳри.

ЮРТБОШИМДАН ХАТ КЕЛДИ

Мен дунёдаги барча азиз ва мўътабар она-жонлар пойига гуллар сочгим келади. Оналаримиз кулса олам кулади-да! Бу кулгудан гуллар очилади, диллар равшанлашади.

Эҳ, оналар бор — кўнглимиз чарогон!

1999 йил, Аёллар йили. Бундан барча-барчамиз хурсанд бўлдик. Дунёда энг яқин кишим, маслаҳатгўйим, ширин суҳаним — онажоним бўладилар. Мана, бир неча йилдирки, менинг онам ёш авлодга билим бериб келадилар. Мактабда уларни катта-кичик хурмат қилади. У кишига бирам ҳавасим келадик, уларга ўхшасам дейман. Онам ўз ўқувчилари билан бирга юртбо-

шимизга хат йўллагандилар. Кўп ўтмай жавоб хати олдилар.

Президентимизнинг онамларга билдирган самимий тилаклари, ўқувчиларга бўлган ишончлари барчамизни янада яхши ўқишга, ишлашга ундади.

Мен онажонимни, у киши тимсолида дунёдаги жамики оналарни, сингилларимни кутлуг айём — Наврўз куни билан чиндилдан кутлайман. Уларга тўкин-сочин хурсандчилик ва бахт тилайман. Жамики аёлларимиз бахтли, хотиржам, тахтли бўлишсин.

Шоира МАКСУДОВА,
Наманган вилояти,
Косонсой туманидаги
20-мактабнинг 7-«А» синф
ўқувчиси.

КУН БИЛАН ТУН ТЕНГЛАШДИ

Мана, бир олам қувонч, хушайфият, табиатни яшиллик, боғ-роғларни гулга буркаб Баҳорой кириб келди. Фасллар келинчаги бўлмиш баҳорда жуда кўп байрамлар нишонланади. Шундай улуг айёмлардан бири яратиш, яшнатиш, покланиш рамзи бўлмиш Наврўзи оламдир. Киш бўйи соғиниб кутганимиз —

Шарқда шу куни янги йил бошланади. Наврўз кечасида коинот олтин тарозисининг икки палласида тун билан тонг учрашаркан. Бундан қувонган Наврўз янада яшариб, кучга тўлиб кетаркан.

Бизнинг қишлоғимизда ҳам Наврўзи олам кенг нишонланади. Бу кунга барча ҳамқишлоқларимиз зўр

Наврўз ўлкамизга ташриф буюрди.

Киши қалбида Наврўздан бир енгиллик, қандайдир энтикиш сезилади. Чунки Наврўз инсонлар дилига шодлик, яхшилик уруғини сочади. Яна Наврўзни байрамларнинг онаси дейиш мумкин. Негаки,

тайёргарлик кўришяпти. Худо насиб қилса, Наврўзи оламни катта хурсандчилик билан ўтказамиз.

Лазизбек МУЗАФФАРОВ,
Бухоро вилояти,
Ғиждувон туманидаги
4-мактабнинг 6-«А» синф
ўқувчиси.

БОЙЧЕЧАК

Бериб баҳордан дарак,
Ниш урибди бойчечак.
Баҳор нашъасин сезиб,
Гурс-гурс уради юрак.
Хайр, қиш илҳомчиси,
Яхмалагу, конькилар!
Салом, баҳор элчиси,
Салом, азиз бойчечак!

БАҲОР КЕЛСА...

Баҳор келса — алвон

бўлиб очилар гуллар,

Баҳор келса — яйраб-яйраб

сайрар булбуллар.

Баҳор келса — бойчечаклар қир-
га тўлади,

Баҳор келса — лайлаклар

ҳам учиб келади.

Баҳор келса — шабодалар майин
эсади,

Баҳор келса — орзулар

ҳам қуртак ёзади.

Баҳор келса — мовий осмон
нурга тўлади,

Баҳор келса — диллар жўшиб,
хушнуд бўлади.

Нарғизахон
ТОҶИБОЕВА,
Наманган вилояти,
Чортоқ туманидаги
115-интернат-
мактабнинг 7-синф
ўқувчиси.

ЯНГЛИШМАЙСИЗ

Ассалому алайкум, «Тонг юлдузи»нинг заҳматкаш ходимлари! Мен ушбу сеvimли газетамни ҳар бир сонини қолдирмай ўқиб бораман. Унда берилаётган тенгдошларим ёзган турли мақолалар ва шеърлар менга жуда ҳам ёқади.

Мен ушбу хатим орқали сизларни баҳор байрами Наврўз билан табрикламоқчиман. Сизларга келгуси ишларингизда муваффақиятлар тилайман. Sevimли газетамизни чиқаришда ҳормай-толмай меҳнат қиладиган барча ходимларга сиҳат-саломатлик тиларканман, тенгдошлар, «Тонг юлдузи»га обуна бўлинг, янглишмайсиз, — дейман.

Гулсал МАКСУДОВА,
Навоий вилояти,
Қизилтепа туманидаги
18-ўрта мактабнинг ўқувчиси

Болаликка сафар

СОҒИНЧНИНГ ОСМОНИ

Болалик бу бир лаҳза кўрилган ширин ва ёруғ тушга ўхшайди. Бу туш умрбод юраклардаги соғинч осмонини нўрлантириб, ёғдуга тўлдириб туради. Зеро, дунёдаги энг гўзал туйғу-бу, Болаликдир.

Йиллар ўтгани сари олисларда қолган ўша соғинчли тушни қайта-қайта кўргинг келаверади. Болалик дунёсининг соғинчидан ҳаёлларда бўлса-да асло йироқ кетгинг келмайди. Бир сўз билан айтганда, болаликнинг беғубор ва ҳайратларга тўла мунаввар лаҳзаларини қайта-қайта эслагинг,

ҳамда унинг ширин ва дилбар хотиралари ичида яшагинг келади.

Болалигимда баҳор фаслини жуда яхши кўрардим. Ҳаммаёқ гулга бурканган паллалиги учун эмас, балки қишлоқ болалари тўп-тўп бўлиб, мевали дарахтлар остида ҳар хил ўйинлар ўйнаб, шўхлигимиз билан бутун дунёни бошимизга кўтарганлигимиз учун ҳам завқли эди бу фасл... Бошимизга ўрик ва олма гулларининг ўйнаб тушининг ўзиёқ бизга бир дунё шодлик ҳадя қиларди.

Ҳар йил баҳор фаслида қишлоғимизга бир девона чол халтасини кўтариб кириб келарди.

Назаримда биз баҳор фаслини ўша чолнинг келиши учун ҳам кутардик.

У девона чол бизнинг энг яқин одамимизга айланган эди. Шунинг учун ҳам биз чолни бутун хатти-ҳаракатлари билан кузатардик. У кўнглига яқин хонадонларга кирар, ёқмаган хонадонлар унинг учун бегона эди. Биз болалар девона чолни соқов эмасмикан?, деб ўйлаб юрардик. Йўқ, буювимларнинг айтишларича, у соқов эмас, фақат гапирмас экан. Қишлоғимиздаги Майсара кампирни ўзининг қадрдони деб билар, фақат у билангина суҳбат курганлигини бир-икки эшитганмиз, холос. Кун бўйи қишлоқ кезган девона чолнинг меҳрга тўймаган кўзлари билан гаплашар эдик, холос.

Девона чол уйма-уй юриб, бўш халтасини нон билан тўлдириб, ёзнинг жазирама, иссиқ кунларида қишлоқ четидаги қабристонда жон сақлар эди. Одамларни табиатан ёқтирмаган бу инсоннинг биз кундузи ҳам кўрқиб ҳадик билан ўтайдиган жойда қандай қилиб кечалари қолиб кетишини бир-биримизга гапириб бериб, кўрқардик. Лекин девона чол учун бу қабристон ўз уйидек эди. Катталарнинг айтишича, мазор ҳар бир банданинг кўрқинчли жойи эмас, балки охираат жойи деб тан олинар экан.

Биз болалар кун пешиндан ошганда девона чолни пойлардик. У эса кўзини бир нуқтага тикканича сукут сақларди.

Бир куни қишлоғимиздаги безори бола — Холмат девонанинг нон тўла халтасини олиб яшириб қўйди. Бечора халтасининг йўқолганини билиб, бирам ўкириб-ўкириб йиғладики, юрагимиз эзилиб кетди. Холмат безорини ҳамма ёмон кўрарди. У ҳаммага ҳалакит берар, текканга тегиб, тегмаганга кесак отарди. Биз ҳаммамиз Холматни уришиб девона чолнинг халтасини топиб беришини сўрадик. У бўлса: «мана бўлмаса», — деганча, яшириб қўйган халтасини олиб, ичидаги нонларни ҳар томонга отиб юборди. Ноннинг уволиданми ёки ўзининг хўрланганданми, ҳар қалай девона бу ҳолатни кўриб туриб, дод деб янада қаттиқроқ йиғлаб юборди. Девона чол шу қадар аянчли йиғлардики, бу ҳолатни биз болалар бир неча кунлар унутолмай юрдик. Болалар билан келишди-да, ҳаммамиз бир халта топдик, ичига ҳар биримиз уйимиздан нон олиб чиқиб, халтага солдик. Тўлмаган халтани минг бир хижолат билан девонага узатар эканмиз, халтага кўзи тушган бу ғариб инсон биз-

ларга қандайдир бир илиқлик, меҳр билан боқди-да, «рахмат» маъносида бош силкиди. Лекин барибир ўз халтасига ўхшатмади чоғи, халтамизни олмади. Шу топда бизнинг болалик онларимиз сеҳрли бир эртаққа ўхшаб, қандайдир бир мўъжизани кутарди. Кўзларида ёш, қалби бу қишлоқ болаларидан қолгандек, бош эгиб шу ҳолатда қишлоқдан чиқиб кетди. Шу кетганича, бошқа қайтиб келмади.

Биз болалар эса баҳор келишини интизорлик билан кутардик. Тўғрироғи, девона чолнинг келишини кутардик. Афсуски, у бошқа қайтиб келмади. Бу кичик воқеа менинг болалик хотираларим ичидан катта ўрин эгаллаган. Балки девона чолнинг кўзларидаги мен ўқий олмаган дардлар илдири, меҳр ёғдуси бизни тинч қўймас. Нима бўлганда ҳам, болалигимдаги ўша сирли, афсунларга тўла лаҳзаларга қайтгим келади.

Санобар МЕҲМОНОВА.

БАЙРАМЛАРТА УЛАНТАН БАЙРАМ

Юрт тинч, осойишта бўлсагина, байрамлар байрамдек нишонланади.

Пойтахтимизнинг Ҳамза туманида жойлашган «Ўрта мачит» маҳалласида ҳам баҳор байрами баҳонаси, бир пиёла чой устида давра суҳбати бўлиб ўтди. Суҳбатга кекса онахонлар, маҳалла фаоллари, врачлар ҳамда ўқитувчилар ташриф буюришди.

Даврани «Ўрта мачит» маҳалла оқсоқоли Усмон ота Солиев бошлаб бердилар. Улар барча онахонларни Аёллар йили, гўзал баҳор байрами билан табриклар эканлар, юртимизда ҳамиша тинчлик-хотиржамлик бўлишини, шу юртга ҳалол хизмат қиладиган ўғил-қизларни тарбиялашда оналарнинг

роли катта эканлигини алоҳида уқтириб ўтдилар.

Шу маҳаллада жойлашган 43-шифохона шифокорлари номидан Замира Юсупова сўзга чиқиб, жумладан шундай дедилар:

Аёл кишининг бахти аввало унинг соғлигида, ана шу соғлиқни ҳамиша қадрига етинг.

Шундан сўнг 84 ёшли Сафия ая ҳам маҳалла қошида кутубхона, турли тўғараклар ташкил қилиш лозимлигини уқтирдилар. Болаларимиз кўчада вақтларини бекор ўтказмасдан, ана шу тўғаракларга жалб қилиш кераклигини айтдилар.

Шу маҳалланинг хотин-қизлар кўмитаси раиси Мавлуда Ҳайитметова ҳам уларнинг фикрига қўшилган ҳолда маҳалла қошида тикувчилик, кулинария машғулотларини олиб боришни

мўлжаллаётганликларини айтиб ўтдилар. Зеро, маҳаллада уй бекалари кўпчилиқни ташкил этади. Айримлари бичиш-тикишдан умуман хабарлари йўқ. Бу машғулотга болалардан тортиб ана шундай уй бекаларини ҳам жалб қилиш лозимлиги келишиб олинди.

212-мактабнинг русийзабон ўқувчилари томонидан кўйилган ўзбек тилидаги сахна кўринишлари, ажойиб рақслар даврага янада файз киритди.

Маҳалла кўмитаси томонидан барча йиғилган аёлларга баҳор совғалари тақдим этилди.

Шу куни болажонлар ҳам сумалак ялаб яллақўшиқларга рақсга тушиб би-ир яйрадилар.

Феруза ОДИЛОВА.

Beli mahkamning —eli mahkam

MUSOBAQA QO'L KELDI

Sinfimizda 27 ta o'quvchi bor. Hammamiz bir-birimiz bilan juda inoqimiz. Bir kuni o'qituvchimiz o'quvchilar aro «Kim g'olib» ko'rik-tanlovi bo'lishini aytdilar. A'loch'i o'quvchilar past o'zlashtiradigan o'quvchilarga birlashtirildi. Ular o'zaro musaboaqaga qo'yildi. Tez kynlarda musaboaqa o'z samarasini berdi — sinfda o'zgarish sezilib qoldi. Past o'zlashtiruvchi o'quvchilarda «4» va «5» baholar paydo bo'ldi.

Sizlar ham shunaqa musaboaqa o'tkazib turibsizlarmi? Shu haqda gazetamizga yozib yuboring. O'qib, bir-birimiz bilan fikr almashib turaylik!

Umida JALOLOVA,
Navoi viloyati,
Qiziltepa tumanidagi Buxoro nomli maktab
o'quvchisi.

МЕХРИБОН УСТОЗ

Мактабимизда меҳрибон ўқитувчилар кўп. Шулардан бири Орифа опа Қаямова бўладилар. У киши, ёш бўлишларига қарамай, барчанинг меҳрини қозонганлар.

Орифа опа бизга табиат фанидан дарс берадилар. Улар бизларни табиатни севишга, уни асрашга ўргатадилар.

Синфимизда «Табиатни асранг» мавзусида қизиқарли кеча бўлиб ўтди. Бу кечани тайёрлашда Орифа опанинг ҳиссалари катта бўлди.

Устозимиз бизни севадилар, биз ҳам меҳрибон Орифа опани ҳурмат қилармиз. Шунинг учун ҳам айтганлари айтган, деганлари деган уларнинг!

Феруз ЭГАМБЕРДИЕВ,
Бухоро вилояти,
Бухоро туманидаги
С. Айний номи 18-мактабнинг
5-«А» синф ўқувчиси.

НАМУНАЛИ МАШҒУЛОТ

Она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси, сеvimли устозимиз Назира опа Алибоева Бухоро шаҳрида ўтказилган Республика ўқитувчилари анжуманида иштирок этиб қайтдилар. Кейин вилоят миқёсида мактабимизда катта тадбир бўлди. Ушбу семинарда бизнинг 6-«А» синфимизда очик дарс ўтказилди. Очик дарсимизга олимларимиздан Босим Тўйчиев, Турсуной Зиёдова, вилоят малака ошириш институтидан Анвар ака Яралов, она тили ва адабиёт услуби бўлими мудири Рисолат Шерна-

зарова ва бошқалар қатнашдилар. Биз бу дарсда бийрон-бийрон жавоб бериб, устозимизнинг бизга берган билимларини намойиш этдик.

Очик дарсда грамматик ва топқирлик машқлари, мулоқот усулидаги топшириқларни бемалол бажариб, устозимиз юзини ёруғ қилдик. Дарсимизни кузатган 40 дан ортиқ ўқитувчилар

очик дарсни намунали деб топишди. Дарс якунида Назира опамиз ва биз, ўқувчилар шаънига айтилган мактов сўзлардан ўзимиз ҳам яйраб кетдик.

Дилшод ЖУМАБОВЕВ,
Лола ЎСАРОВА,
Сирдарё вилояти,
Сирдарё тумани Бобур номидаги
12-мактабнинг 6-«А» синф
ўқувчилари.

Ибратли тадбирлар

Рақс ўрганиш учун ҳам ирода керак, Ирода!..

ҚИЗИҚАРЛИ ТААССУРОТ

Яқинда бизнинг Фиждувон шаҳримизда она тили ва адабиёти бўйича 5-, 10-, 11-синф ўқувчилари билан шоирларнинг қизиқарли учрашувлар бўлиб ўтди.

Учрашувда мазкур мактабнинг собиқ ўқувчиси — «Шарқ юлдузи» журнаlining ходими Бақо Саидов ҳамда шоир Ихтиёр Ризолар қатнашишди. Улар йиғилганларга ота-она меҳри, Ватан ҳақидаги шеърларидан ўқиб беришди. Учрашувда Бақо Саидов ўқувчилик даврларини ва устозларини ёдга олди. Кейин ўзлари ўқиган синфларни бориб кўрдилар. «Қани энди ўша вақтда ўқитган устозларим бўлишса, уларнинг оёқларига бош эгиб таъзим қилардим», дедилар.

— Устозларингизни ҳурмат қилинг, улар бебаҳодирлар, — дедилар ҳаяжонланиб Ихтиёр ака ҳам.

Меҳмонларимиз ўқувчилар томонидан берилган турли саволларга жавоб бериб, ҳозиржавобликлари билан ўқувчиларда катта таассурот қолдирди.

Гулчирой ҚАҲҲОРОВА,
Бухоро вилояти, Фиждувон туманидаги
1-мактабнинг 7-«Д» синф ўқувчиси.

АДАБИЁТ ҲАФТАЛИГИ

Мактабимизда фан ҳафталикларини ўтказиш одат тусига кириб қолган. Яқинда адабиёт ҳафталиги бўлиб ўтди. Она Ватан мавзусидаги иншоолар кўрик-танлови, «Ўйла, изла, топ!» деб номланган топқирлар мусобақаси, анъанавий навоийхонлик, бобурхонлик, «Имом ал-Бухорий — буюк муҳаддис» мавзусидаги эрталик, Аёллар йилига бағишланган «Ҳайрат маликалари» учрашув-кечалари ўқувчилар учун

унутилмас воқеа бўлди. Ушбу тадбирларни ўтказишда она тили ва адабиёти фани ўқитувчилари Муборак Дўстова, Хурсаной Норова каби устозларимиз бош-қош бўлдилар. Айниқса, 9-«Б» синфида ўтказилган очик дарслар ноанъанавийлиги билан ўқитувчилар ва ўқувчиларнинг олқишларига сазовор бўлди.

Гулноза ШУКРУЛЛАЕВА,
Фиждувон туманидаги 45-мактабнинг 7-«В» синф
ўқувчиси.

КИМ ЧАҚҚОН?

Мактабимизда яқинда темир-терсаклар йиғиш бўйича синфлараро мусобақа бўлди. Ҳар бир синфга 500 килограммдан темир-терсак йиғиш белгилаб берилди. Темир-терсак йиғиш учун ҳамма синфларга бир ҳафта муҳлат берилди. Лекин бизнинг синфимиз ўқувчилари бу топшириқни бир ҳафтага етказмай ортиги билан бажарди. Бизга бунда синфимиз раҳбари Шахлохон Азимова яқин-

дан ёрдам бердилар.

Ҳафта сўнггида ўтказилган йиғилишда бизнинг синфимиз биринчи ўринни эгаллаганлиги эълон қилинди. Синфимизга фахрий ёрлик ва ўқувчиларга эсдалик совғалари берилди. «Меҳнат — инсонни улуглайди», деганлари шу бўлса керак!

Наманган вилояти,
Янгикўрғон туманидаги
50-ўрта мактабнинг
5-синф ўқувчилари.

Бу Ватанда бир Ватан
Қурмоқни истайдир кўнгил.
Ўзни озод қуш каби,
Қўрмоқни истайдир кўнгил.
Бу Ватан тимсоли бўлса,
Тонг қуёши шуълавор,
Шуълалар қўйнида чарх -
Урмоқни истайдир кўнгил.

Ҳа, Ўзбекистоннинг мустақиллигини орзу қилиб, Ватан бахти, Ватан саодати, ҳурлик ва истиқлол истаб, душманларга қарши курашиб, вахшийлик ва ундан-да азобларнинг қурбони бўлган аждодларимиз тақдири бугунги кунда биз учун сабоқдир.

Юқоридаги шеърда баён этилган шоирнинг "буюк истаги" бу - аждодларимиз истагидир. Бу истак амалда Қуёш бўлиб чарақлади ва она диёримиз Ўзбекистонга бахт-саодат қуши етиб келди.

Бу ёруғ оламда Ватан

биттадир,

Биттадир дунёда Она

деган ном.

(А.ОРИПОВ)

Ватан нима ўзи? Ватан дегани нимадан бошланади?

Дунёда шундай бир буюк сўз борки, у инсон юрагидаги илоҳий нур каби доим ёлқинланиб туради, нур тараб танга қувват, руҳга роҳат, одам ҳаётига бир умр фароғат бағишлайди. Бу лазиз ва азиз "Ватан" сўзидир, у мўғтабар "Она" сўзи билан ёнма-ён туғилади. Дунёда она битта, Ватан битта бўлади, бу тушунча ҳеч қачон ўзгармайди, ҳеч қачон эскирмайди. Нон доим тансиқ бўлганидек, бу сўзлар ҳар қанча айтилса ҳам ҳеч қачон қиммати пасаймайди, иккиси ҳам ягона, дилга жо бўлган қайтарилмас дурдонаки, Ватанни энг суюкли зот таърифи билан ифода этиб "Она Ватан" деймиз.

Ватан - инсон туғилган муқаддас замин

Ватан тушунчаси ва унга бўлган муҳаббат она сути, она бағри, она меҳр-муҳаббати, она алласи билан бола юрагига жо-бажо бўлади.

Ватан дегани она алласидан бошланади. Ватан туйғуси киндик қонинг тўкилган жойдан бошланиб, она сийнасида буюк Ватаннинг жамолини қурасан. Ватан - она замин тепасидаги тинч мовий осмонидан тортиб, юдузлари, Ой ва Қуёши, булуту шамоллари билан гўзал Ватандир. Бу сўзда саҳий замин, кенг дала-лар, сокин ўрмонлар, тошдан-тошга урилиб тушаётган зилол сой сувлари Омоён, сен туғилган жой, униб-ўсган уй, кўча жамулжам. Ватан дегани унинг остонасидан бошланади.

Унда сенинг мактабинг, биринчи ўқитувчинг, қишлоғинг, дўстларинг ифодаланган. Кашф этилган бир асбоб, шоир яратган бир яхши шеър, барпо бўлган боғ, асалари берган бир томчи бол, жар бўйида ўзи ўсиб чиққан ниҳол ҳам Ватандир.

Ватан дегани - бу,

Она тили.

Ватан дегани - бу миллат!

Ватан дегани - Она тупроқ!

Ватан дегани - дилбанд

ва қариндош инсонлар!

Ватан дегани - она Ердаги

заррадан кўм-кўк осмонгача!

Ўзбекистон - ҳар бир ўзбек учун гўзал, сеvimли ва ардоқли Ватандир. Ўзбеклар ўз диёрини қанчалик гўзал ва жаннатмакон Ватан деб

биланлари ҳолда ўзгаларнинг Ватанларини ҳеч бир камситмайдилар, ҳар ким Ватанини ўзи учун "ойдан-да гўзал, кундан-да гўзал" (Чўлпон) деб билади. Ўзбекистон - дунё харитасида бўстон бир диёр. Шарқдан, Тинч уммонидан кўтарилган тонг қуёши Ўзбекистон осмонида чарақлаб порлайди. У бу ерда азиз меҳмондек чехрасидан мўл-кўл нур сочиб, бутун ўлкани яйратиб-яшнатади. Бу шундай бир ўлкаки, машҳур ёзувчи ва шоир Ойбек "Ўзбекистон" шеърда мана бундай таъриф этади:

Бир ўлкаки, тупроғида

олтин гуллайди,

Бир ўлкаки, қишларида

шивирлар баҳор.

Бир ўлкаки, сал кўрмаса қуёш

соғинар...

Бир ўлкаки, кайратидан

асаби чақнар,

Бахт тошини қақиб, бундай

куч гувиллайди.

Ватан инсон юрагидадир. Президентимиз И.А.Каримов айтганидек: "Ўзбекистон - муқаддас Ватан. Отабобомиз ётган ер. Ўзимиз ётадиган ер. Фарзандларимизни шу заминга садоқат руҳида тарбиялаш, уларнинг қалбларида шу муборақ заминнинг ҳар қаричига меҳру-муҳаббат уйғотиш - бугунги куннинг энг устувор фазилатларидан бирига айланаётгани ҳаммамизни қувонтиради".

Ватан нима демек? Бу ўзининг тарихий ҳаракатининг мазкур майдонда камолга етказадиган бус-бутун халқдир. Бу - халқнинг ўтмиши, бутуни ва келажагидир. Бу - унинг ранг-баранг маданияти, тили, характери, бу - у томондан амалга оширилган инқилобий мақсад, тарихий ўзгаришлар ва унинг тарихидаги муҳим босқичлардир.

Дарҳақиқат, Ватанга муҳаббат - шу тупроқнинг муқаддас сарҳадларини ҳимоя қилмоқ, унда-яшовчи халқнинг тилини, эътиқодини, урф-одатини севмоқдир ва тарихини билмоқдир.

"Тарих ҳаёт муаллимидир"

Одам пайдо бўлибдики, тўғрироғи, инсон Она сайёрада қабила-қабила бўлиб яшай бошлабдики, энг катта бахтга сазовор бўлишни, эртага бугунидан фаровонроқ

яшашни, янада гулгунроқ, янада гўзалроқ ҳаёт кечиришни орзу қилиб келади. Узоқ мозийдан бугунги кунгача Она Ватанимиз ўз бошидан не-не аччиқ тақдирларни кечирмади. Тўмарис аёл бўлса ҳам мард бир сўзли, ор-номусли, ниҳоятда шиддаткор, ўз халқи ва Ватанини ҳар қандай тизгинсиз туйғуларга, мансаб-шуҳратларга алмашмайдиган доно ҳукмдор, мардона саркарда эди. У суюкли ўғлидан жудо бўлганда ҳам она-Ватанга меҳру-муҳаббатини дилига тугиб, душман билан адолатли жанг қиладди ва ғалаба қозонади.

Ватанни жондан севган Широқнинг ўз жонидан кечиби, душманни ҳалокатга учратиши жуда буюк қаҳрамонлиқдир.

Миллий қаҳрамонимиз Спитамен ўз она халқини, она Ватанини жон-дилидан севарди. Унинг оташин сўзлари фикримизни нечоғли ҳақиқатга айлантиради. "Мен... ўз насл-насабимни севаман. Аммо Сўғдиёни - сизнинг ва менинг оталаримиз Ватанини, бир тилда сўзлашадиган, бир хил кўшиқларни куйлайдиган ва бир хил кийим киядиган одамлар ватанини ундан ҳам кўпроқ севаман. Шунинг учун ким Сўғдиёни озод қилиш учун курашаётган бўлса, шулар тарафидан".

Ҳоки кулга, руҳи нурга айланган Муқаннанинг Она Ватан, халқнинг озодлиги учун араб босқинчиларига қарши кескин жанглар олиб борганидан фахру шуурга тўламир.

Мўғилларга қарши курашиб, Ватанни ҳимоя қилган Темур Малик ва унинг сафдошлари катта қаҳрамонлик кўрсатди. Худди шунингдек, Жалолiddин Мангуберди мўғулларга қарши курашда юксак жасорат кўрсатди. Бу саркарда юртни ташлаб қочиш, чекиниш, душманга ён беришни Она Ватан ва халққа хиёнат деб ҳисоблайди. У шоҳ ўғли бўлса ҳам ўз жонини, роҳат-фароғатини ўйламайди, бутун фикри-зикри Она Ватанни ҳимоя қилиш, халқни душман асоратидан асраш бўлиб, ётганда ҳам, юрганда ҳам шу мақсад билан ўртанади.

Амир Темур она-Ватан осмонида ҳурлик қуёши бўлиб балқиди.

Ватан мўғул истилочиларидан озод этилди. Улкан давлат тузилди. Ватанни муқаддас билган Амир Темур от устидан тушмай, қўлидан қилични қўймай, босқинчи душмандан Ватанни холос этиб, Моварауннах халқига эрк ва омонлик бағишлади. Буюк саркарда қайси халқнинг фарзанди ва бу халқ нақадар улғулгини ҳақли равишда фахру-шуур билан ўзи таъриф этади:

Биз ким, мулки Турон,

Амири Туркистонмиз.

Биз ким, миллатларнинг

Энг қадими ва энг улуғи

Туркнинг бош бўғинимиз.

Ҳаёт ғилдираги тинимсиз ҳаракат қилиб, ўз йўлида давом этади. Бу Ватан нақадар талон-тарож бўлди, босқинчи муттахамлар оёғи остида хоки - тупроққа айланди.

Чор Россия Туркистонни босиб олиб, босқинчиларнинг ҳунрезхликлари, золимона тартиблари, бойликларимизни талон-тарож қилганлигидан уларга қарши кўзғалон кўтарган Мадали Эшон, Номоз Ботир каби фидойи фарзандларини халқимиз ҳеч қачон унутмайди, уларнинг пок руҳларини доим эъзозлайди.

1917 йилги инқилоб барча миллатлар онгида сохта эркинлик ва озодлик умидларини уйғотди. Аслида, бутун Ўзбекистон, бутун Ўрта Осиё Россиянинг хом ашё базасига, пешона тери тўкиб, роҳат-фароғат нималигини билмайдиган харобага, оғир мустамлакага айланди. Она Ватан озодлиги учун кураш давом этади. Ҳамза, Элбек, Абдулла Авлоний, Беҳбудий, Усмон Носир, Абдулла Қодирий, Чўлпон ва бошқа ўнлаб ватанпарвар, маърифатпарвар ва халқнинг сеvimли фарзандларининг озодлик учун кураши бизлар учун сабоқ ва ибратдир.

Ватан-аждодларимизнинг жасоратини хотирлаш ва ўрганишдан бошланади. 1991 йил 1 сентябрь муқаддас кун. Янги давр, янги тузум, янги одамлар замони худди шу Муқаддас кундан бошланади. Энди Ўзбекистон буюк давлат бўлиб, дунёга қуёшдек ёруғ юз билан чарақлайди.

Ватан - инсоннинг олтин бешиги. Ҳур, озод Ватанда туғилиб, бешиги шу замин устида тебранаётган, шу замин осмонидан нафас олаётган

Озод элнинг ўғлиман,

Обод элнинг ўғлиман,

дея дунёга жар солаётган эй, мустақиллик фарзанди сен "Бобо Қуёш"га, Эй Она Ватан осмонида чарақлаган Ўзбекистон Қуёши, Ер юзини айланганда ўзбекларнинг шарқий тоғлар этагидан бошланиб, ғарбга чўзилиб кетган гўзал диёри борлигини айтишни унутма!

"Жаннатмакон Ер қаерда?" деб сўрасалар, Ўзбекистонни кўрсат!

Ўзбекистон - озод диёр, обод ўлка, офтоб юрти деб айт!

Ўзбекистон меҳмондўстликда саҳоватли душманга қаттиқ адоватли, ҳақиқатда энг адолатли Ватан деб айт!

Ватан дегани - сен билан мен туғилган муқаддас замин, Она Юрт, Она Ватан, мустақил ҳур ўлкага бўлган меҳру-муҳаббатдан бошланади.

Мурод РАҲМОНОВ,

Навоий вилояти, Хатирчи туманидаги 74-мактабнинг география фани ўқитувчиси.

ТАДБИРКОР БЎЛИШ УЧУН...

Тадбиркорлик - бир кишининг иши эмас. Агар сиз ўз ташаббусинингизни амалга оширмоқчи бўлсангиз ҳам уни ҳаётга татбиқ этиш учун одамлар керак. Унинг устига, катта йўлга ҳеч вақт ёлғиз чиқмайдилар. Демак, бизнесда, тадбиркорликда ютуққа эришмоқчи бўлсангиз, атрофингизга одам тўпланг.

Ўз фаолиятингизни амалга ошириш учун аввало энг қулай усулни, йўл-йўриқни топишингиз керак. Тушунмадингизми? Мана, изоҳлаб берамиз. Шаҳарда ҳаракатланиш учун энг қулай восита, бу - автомашинадир. Узоқроқ масофага бормоқчи бўлсангиз, самолётни танлаганингиз маъқул. Космосга эга ракетада учиш керак, самолётда етиб боролмаслигингиз ҳам мумкин. Тадбиркорликда ҳам кўзланган мақсадга мос ҳаракат шаклини танлаш зарур. Яъни, катта йўлда кўзланган мақсадингизга мос Тадбиркорлик шаклини танлаш зарур.

Ҳаётда сиз ҳаммадан кўра кўпроқ ўз туғишганларингизни кўрасиз, улар билан муомалада бўласиз. Энг муҳими, улардан ҳар бирининг ютуқ ва камчиликлари биласиз. Шунинг учун сизга энг қулай фаолият - хусусий тадбиркорликдир.

Бунинг учун энг аввало хусусий тадбиркорлик фаолиятингиздан

кўзланган мақсадни - нима иш қилмоқчи эканингизни аниқлаб олгач, бу хусусий корхонангизни амалдаги тартиб-қоидалар асосида турар жойингиздаги маҳаллий ҳокимиятдан давлат рўйхатидан ўтказишингиз шарт.

Шундан сўнг корхонангиз учун зарур жиҳозлар, хом ашё ва машина-асбобларни сотиб оласиз. Махсус ишлаб чиқариш жойингиз бўлмаса, бирор бино ёки ерни, ёки тайёр жиҳозланган корхонани ижарага оласиз. Агар бошлаётган фаолиятингиз катта ва жиддийлигига кўзингиз етса, қўшимча ишчилар, ходимларни ҳам ишга олишингиз мумкин.

Буларнинг ҳаммаси - яхши. Бироқ шу нарсани унутмангки, хусусий корхонанинг раҳбари корхонанинг барча фаолияти ва ҳамма мол-мулки учун тўлиқ жавобгардир. Худо сақласину, агар бир кори ҳол бўлиб қолса ва сиз боши берк кўчага кириб қолсангиз ёки синсангиз борми, сиз суд олдида жавоб беришингизга, мол-мулкингиз эса мусодара қилинишига тўғри келади.

Тўғри, ўйчи ўйига етгунча - таваккалчи уйига етибди, деган гап бор. Таваккал қилмаган одам - пепси-кола ичолмайди. Агар ишингиз юришиб кетса, сиз - хусусий корхонанинг хўжайини ҳамма фойданинг

эгаси ўзингиз бўласиз.

Бир ишни йўлга қўйгач, унинг ёнига яна бошқа бирор фаолиятни ҳам қўшгингиз келса-чи? Масалан, сиз хусусий корхонангизда фақат тикувчилик билан шуғулланардингиз, дейлик. Энди сиз тикиш учун кетадиган матони ўз корхонангизда тўқишни ҳам режалаштирдингиз. Тўқиш учун эса сизга ип ва тўкув машиналари керак. Энди сиз ип йигирувчилар билан ҳамкорлик қилишингизга тўғри келади. Тўқиш сирларини биладиган яхши мутахассислар билан ҳам бамаслаҳат ишлаш керак бўлади. Энди сизнинг хусусий корхонангиз ҳамкорлар корхонасига, яъни қўшма корхонага айланади. Энди бу қўшма корхонадан келади-ган фойда 3 га бўлинади: яъни тикувчилар, тўкувчилар ва ип етказиб берувчилар. Фақат шарти шуки, қўшма корхона тузишда ким қанча маблағ қўшса, фойда ҳам ана шунга мутаносиб равишда тақсимланади.

Маблағ қўшиш ҳам турлича бўлиши мумкин. Бири тўкув, тикув дастгоҳларини, бошқа ҳамкорингиз бино ва ип-калаваларни қўшади. Сиз тикиш ва тўқиш ишларини осонлаштирадиган, арзонлаштирадиган гоё ёки ишлаб чиқариш технологиясини

таклиф қилиш билан ҳам ўз улушингизни қўшишингиз мумкин. Ҳа, яхши уқув, гоё ва илғор технология ҳозирги замон ишлаб чиқаришида ҳал қилувчи воситалардан бири - муҳим бойлик саналади.

Ҳамкорлик корхоналарида даромад ҳамкорлар орасида тақсимлангани каби, масъулият ҳам ҳаммага баробар юклатилади. Бундай корхонанинг гуллаб-яшнаши ёки синиб банкротга учрашида томонлар тенг ҳақдор ёки жавобгардир.

Ҳамкорлик (қўшма) корхонаси ҳиссадорлик жамиятидан фарқи борлигини унутманг. Ҳиссадорлик (акционерлик) жамияти ҳақида эса кейинроқ маълумот берамиз.

НЕГА НУРЛАР РАНГ-БАРАНГ?

Томчидан (таралаётган) қайтаётган нурлар жуда катта бурчак ҳосил қилади. Бу таралишнинг энг фаоли камалакка мос бурчак остидагисидир. Кўзга кўринувчи нурлар турли тўлқин узунликлардаги томчида турлича синади, масалан, кўк ранг қизил рангга нисбатан қаттиқроқ синади. Чиқаётган нур тўпламининг тезлиги жуда юқори бўлади ва бу тезлик ёғду (нурлар) тўлқинининг узунлигига боғлиқ бўлади. Шунинг учун камалак кўринган бурчак остида ранглар ёрқин бўлиш билан бирга бир-бирларидан фарқланиб ҳам турадилар.

Аниқ аксланиш конуси (тасвир)

Сув (ёмғир) томчиси

КАМАЛАК - КЎЗИМИЗДАН ҚАНЧА ОЛИСДА ПАЙДО БЎЛАДИ?

Кузатувчи билан камалак орасидаги масофа ҳеч нима хал этмайди. Фақат томчига тушаётган қуёш нури билан кузатувчи нигоҳининг чизиги орасида ҳосил бўлган бурчакнинг аҳамияти бор. Шу сабабли камалакни бир неча метр оралиқ масофада ҳам кўриш мумкин.

НЕГА КАМАЛАК ЁЙ ШАКЛИДА БЎЛАДИ?

Бу саволга жавоб бериш учун нурдаги томчига тушадиган бирор хил (масалан, сариқ) рангнинг ҳаракатини кузатайлик. Бу рангли нурдан бир қанчаси томчига тушади ва унда синади ҳамда акс этади. Аксланиш-

ОСМОНДАГИ ЁЙ-КАМАЛАК

Ёмғирдан сўнг ҳавода пайдо бўладиган камалакни оддий нур синиши ва сув томчисида қуёш нурининг акс этиши деб биламиз. Бу-ку чиндан ҳам шундай. Сув томчиси сиртига тушувчи нур бурчагининг кенглиги шу қадар каттаки, томчидан тараладиган нурлар ҳам турлича катталиқда бўладигандек.

да бу нур томчидан бир қанча йўналишда таралади. Томчидан аксланиб таралаётган нур томчига тушаётган йўналиши чизиги билан 42 градусли бурчак ҳосил қилганида у нисбатан аниқ кўринади. 42 градусли ёрқин акс этган нурлар томчи тепаси билан ёғду конусини ҳосил қилади.

Тепаси (баландлиги) нақд бизнинг рўпарамизда

бўлган конуснинг нурлари атрофимизга - ҳар ёққа таралади, аммо харгиз бизга тушмайди. Агар конуснинг нурлари бизга тушса, демакки унинг тепаси кўзимиз рўпарасидан 42 градусга оғган бўлади.

Бўшлиқда эса нигоҳимиз тўғри чизиги билан 42 градусли бурчак ҳосил қилувчи жойда жойлашган томчилар жуда кўп. Барча бундай том-

чилар кўз ўнгимизда конуснинг тепасида ётган бўлади.

Одам Ернинг устида тургани сабабли унги Ернинг у ёғи (нариги қисми)даги бирорта ҳам томчи кўринмайди. Шу сабабли биз айлана камалакнинг эмас, айлананинг ярми ёй камалакни кўра оламиз. Мабодо, осмоннинг қайсидир қисмида ёмғир томчилари бўлмаса, у ҳолда биз тўлиқ ёй кама-

лакни эмас, унинг айрим қисмларинигина кўрамыз.

НЕГА КАМАЛАК РАНГДОР?

Сув томчисида, худди призмадагига ўхшаб, с-нурнинг парчаланиш ҳодисаси юз беради. Парчаланган ҳар бир ранг ўзининг ёрқин ёғду конусига эга.

Бу конус: сариқ ранг учун - 42 градус;

қизил ранг 42,37 градусда марказлашади;

ҳаво ранг - 40,6 градусда ва б.

Юқоридаги ҳолатлар камалакнинг рангдор бўлишини таъминлайди.

ИККИЛАМЧИ КАМАЛАК ҚАНДАЙ ПАЙДО БЎЛАДИ?

Биз тез-тез бир эмас, 2 та камалакни учратамиз. Билингки, ичкаридаги - ёрқинроқ камалак бирламчи (асл!) камалак, ташқаридаги - хирароғи эса иккиламчи камалакдир. Яъни, ташқаридаги камалак 1-камалакнинг аксидир. Иккиламчи камалак сув томчисининг ичида ҳосил бўлган ёғду нурларидаги пайдо бўлади. Эътибор берганмисиз: иккиламчи камалакдаги ранглар тартиби бирламчи камалакдаги ранглар жойлашувининг акси!

ҚАЧОНГИ КАМАЛАК - КАТТАРОҚ?

Қуёш уфқдаги 42 градусдан тор (паст) бўлган вақтларда ҳавода камалак кўринади. Шу сабабли кундузги соат 5 да соат 4 дагига нисбатан камалак баландроқда пайдо бўлади, чунки бу вақтда қуёш уфққа анча яқинлашган бўлади.

ИҚТИСОДИЁТДАН САБОҚЛАР

Янги ўқув йилидан бошланган
“Иқтисодиётдан сабоқлар” сиртқи мактаби конкурси
давом этмоқда.

Конкурс “Ёш иқтисодчи” илова газетаси ва конкурс лойиҳаси муаллифлари,
фан номзодлари **Эргашов САРИҚОВ** ва **Баҳодир ХАЙДАРОВ**лар билан ҳам-
корликда уюштирилмоқда.

Конкурс бутун ўқув йили давомида олиб борилади. Газетамизнинг ҳар
бир сонидан конкурс топшириқлари ва топшириқларни бажаришингиз учун
зарур бўладиган назарий материаллар бериб борилади. Сиз ўз навбатида
топшириқ варақаларини тўлдириб, таҳририятга юборишингиз лозим. Агар
газетамизга обуна бўлмаган бўлсангиз, ҳозирча мактаб кутубхонасидан
газетани топиб, қўлда ёки ксероксда кўчириб олиб, топшириқ варақаси-
ни тўлдириб, бизга йўллашингиз мумкин. Оралиқ якунлар ҳар ойда эълон

қилиб борилади. 3-4 та газетада берилган топшириқларни тўплаб, 1 та
хатжислда юборишингиз ҳам мумкин.

Танловда қатнашаётган ўқувчилар газетамизнинг сентябрдан ап-
релгача бўлган сонларида берилаётган ҳамма топшириқларга жавоб
йўллаши зарур. Акс ҳолда, тўплайдиган умумий балли оз бўлиб қолиши
мумкин.

Конкурс ташкилотчилари ва ҳомийлар томонидан қуйидаги мукофотлар
таъсис этилган:

1-ўринни эгаллаган ўқувчига -

телевизор;

2-ўринни эгаллаган ўқувчига -

стерео магнитофон;

фаол қатнашган 10 та ўқувчига -

аудио-плеер

Конкурснинг якуний босқичи Тошкент шаҳрида 1999 йилнинг апрель ойида
ўтказилади.

**МАКТУБЛАРИНГИЗНИ
ҚУЙИДАГИ
МАНЗИЛГА
ЮБОРИШИНГИЗ
МУМКИН:**

700029. Тошкент

шаҳри,

Мустақиллик майдони,

2-уй, 402-хона.

(Музаффар ПИРМАТОВга)

26 - ДАРС

НИМАЛАР МУЛК БЎЛА ОЛАДИ?

Ер юзигадаги ҳамма нарса мулк бўлиши мумкин. Қуйида мулк-
нинг асосий турлари устида тўхталамиз.

Энг муҳим мулк бу ҳамма учун азиз бўлган **ер ва экин май-
донлари**дир. Ер майдонлари, бир томонидан бино ва иншоотлар-
ни қуриш учун зарур бўлса, иккинчи томондан инсон учун зарур
бўлган озуқа маҳсулотларини етиштириш учун керакдир. Мамла-
катимизда ер давлат мулки ҳисобланади.

Табиий бойликларга - қуруқлик ва сувдаги ўсимликлар ва ҳай-
вонлар дунёси, ер ости ва усти фойдали қазилмалари, сув ва ҳаво
ҳавзалари киради. **Табиий бойликлар** ҳам мулк саналади ва улар-
нинг эгаси одамда давлат ёки бутун мамлакат аҳолиси ҳисобла-
нади.

Инсон қўли билан яратилган барча нарсалар: уй-жой, бино
ва иншоотлар, завод ва фабрикалар, асбоб-ускуналар, машина ва
агрегатлар, хом ашё ва материаллар, энергия манбалари ва ис-
теъмол товарларининг ҳамма-ҳаммаси мулк ҳисобланади.

Бу нарсаларнинг эгаси оила, жамоа ва алоҳида олинган шахс,
давлат ташкилотлари бўлиши мумкин.

Пул маблағлари, қимматбаҳо тошлар ва металллар ҳам
мулк саналади. Масалан, бир киши шахсий дўконини сотди. Демак,
унинг мулки ҳисобланмиш дўкони, пул кўринишидаги мулкка айлан-
ди. Агар бу одам энди шу пулга тилла тангалар сотиб олса, унинг
пул шаклидаги мулки, тилла тангалар кўринишидаги мулкка айлан-
ган бўлади.

Маънавий озуқа, интеллектуал ва маълумот манбалари
ҳам мулк ҳисобланади. Бу нарсалар одамнинг ақлий меҳнати маҳ-
сули бўлиб, битта ном **интеллектуал мулк**, деб номланади. Бун-
дай мулк турига фандаги ихтиро ва кашфиётлар, адабиёт ва
санъат асарлари, янги технология ва лойиҳалар ва турли хил
мазмундаги маълумот манбалари киради.

Шунингдек, одамнинг **ишчи кучи**, яъни жисмоний меҳнат
қилишга лаёқати ва имконияти ҳам мулк саналиб, у фақат шу
одамнинг шахсий мулки ҳисобланади. Одамнинг ишчи кучига
унинг ўзидан бошқа одамнинг эгалик қилиши бутун дунёда таъ-
қиқланган.

26 - ТОПШИРИҚ

НИМАЛАР МУЛК БЎЛА ОЛАДИ?

1. **Ишчи кучининг мулк бўлишини асосланг.**

Жавоб:

2. **Интеллектуал мулкларни сананг.**

Жавоб:

3. **Қуйидагиларнинг тўғри ёки нотўғрилигини аниқлаб, тўғри
бўлса, - “✓”, нотўғри бўлса, - “?” белгиларини қўйинг.**

1. Завод чиқиндиси мулк эмас.

☐

2. Ғўзапоя мулк эмас.

☐

3. Автомобиль қисмлари мулк.

☐

4. Юлдузлар мулк.

☐

5. Қор мулк.

☐

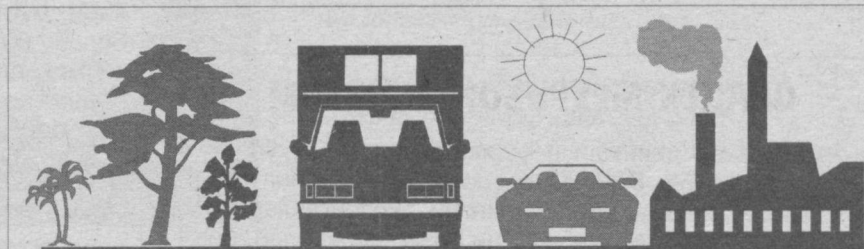
6. Булут мулк.

☐

7. Ер ости бойликлари мулк эмас.

☐

4. **Расмда қандай мулклар тасвирланган?**

Жавоб:

5. **Қуйидаги саволларга берилган икки жавобдан кераксизини
ўчириб, ўз муносабатингизни билдириг.**

1. Инсон қўли билан яратилган ҳамма нарса ҳам мулк
бўладими?

Ҳа

Йўқ

2. Одамнинг ишчи кучига унинг ўзидан бошқа одам-
нинг эгалик қилиши мумкинми?

Ҳа

Йўқ

3. Пул маблағлари мулк ҳисобланадими?

Ҳа

Йўқ

4. Ҳамма жойда ҳам ер давлат мулки ҳисобланади-
ми?

Ҳа

Йўқ

5. Мамлакатимизда ҳамма табиий бойликлар давлат-
га тегишлими?

Ҳа

Йўқ

6. **Тўғрисиини топинг.**

Табиий бойликлар

1. Фақат давлатга

2. Мамлакатнинг барча аҳолисига.

3. Ҳам давлатга, ҳам мамлакат аҳолисига

4. Шу бойликни қайта ишловчи корхонага

5. Алоҳида олинган шахсларга

тегишли бўлади.

7. **Мулк бўла олмайдиган нарсаларга мисол келтириг ва улар-
ни нима сабабдан мулк бўла олмаслик сабабларини тушунтириг.**

№	Нарсанинг номи	Мулк бўла олмаслик сабаби
1.		
2.		
3.		
4.		

Исм-шарифингиз

Манзилингиз, мактабингиз ва синфингиз

МЕНИНГ ЧИН ДЎСТИМ

*Дўстликдан бошимиз мудом жаҳондир,
Дўстликни қудрати элга посбондир.
Бутун фазилатлар ичида танҳо,
Дўстлик фазилати дунёга хосдир.*

Халқимиз: "Дўстсиз бошим, тузсиз ошим" деб бежиз айтмаган. Мен бу дунёни дўстсиз тасаввур этолмайман. Ҳар бир инсон ёруғ дунёда ўзига дўст қидиради. Дўстлик азалдан улуғланиб келади. Менимча, дунёда ҳамманинг чин дўсти бор. Менинг ҳам чин дўстим бор. Унинг исми - Махлиё Нуруллаева.

Махлиё ақлли, аълочи, пок дил, сахий, чиройли. У барча фанлардан аъло баҳоларга ўқийди, айниқса, она тили ва адабиётдан. Махлиё ҳаммага меҳрибон. У ваъда-сига вафо қилади. Мен Махлиё билан опа-сингилдек бўлиб қолганман. Хуллас, дўстимни таърифлашга тилим ожиз.

Мен Махлиёга қарата шундай дейман:

*Меҳр томчисидек тоза қалбингга,
Ғам-алам ҳеч қачон соя солмасин.
Табассум ўйнасин гунча лабингда,
Даврон сур дилингда армон қолмасин.*

**Эътибор ИКРОМОВА,
Ғиждувон туманидаги 4-ўрта мактабнинг
7-синф ўқувчиси.**

ОНАДЕК МЕҲРИБОН МУАЛЛИМ

Мактабимизда сеvimли устозлар жуда кўп. Бўронова Шохиста опа шу муаллимлардан бири. Улар бизнинг синф раҳбаримиз. У киши бизларга она тили ва адабиётдан дарс берадилар. Ватан ҳақида, шoirларнинг ижоди ҳақида, табиат ҳақида ва ўтмишимиз ҳақидаги асарлардан, шеърлардан парчалар ўқиб берадилар. Шохиста опанинг дарслари жуда қизиқ ўтади. Биз ўтган мавзулар бўйича савол-жавоб ўйинини ўйнаймиз. Шохиста опа бизни ўз

фарзандлари каби кўрадилар. У киши бизнинг меҳримизни қозонганлар. У киши бизни севадилар, биз ҳам Шохиста опани қадрлаймиз. Доим хушчақчақ юринг, меҳрибон муаллим.

*Меҳрибоним - устозим,
Сизни севар эл доим.
Сиз билан ҳаёт кўркем,
Юрингиз шодон, хуррам.*

**Шаҳноза ШАРИПОВА,
Бухоро вилояти,
Ғиждувон туманидаги
49-мактабнинг
6-"А" синф ўқувчиси.**

ҚЎША ЧИНОРЛАР

Биз оилада 4 фарзандмиз. Тўртталамиз ҳам Фаттоҳ Умаров номли 276-мактабнинг ўқувчиларимиз. Мен 8-"А"

синфда ўқийман, укам 6-синфда, синглим 3-синфда, укам эса 6 ёш, лекин шунга қарамай 1-синфда ўқияпти. У ҳам газетангизни яхши кўради. Мактабдан келсам ҳар куни "Тонг юлдузи" қани?" - дейди. Биз уни ҳар бир сонини орзиқиб кутамиз. Агар жаҳлингиз чиқмаса, сизлардан бир илтимосим бор! Онажонимизга йўллаган табригимизни

газетангиз орқали онажонимизга ҳада қилсангиз.

Биз учун жондан азиз бўлган муҳтарама онажонимиз! Биз сизни туғилган кунингиз ва баҳор байрамлари билан чин қалбдан табриклаймиз! Сиз ҳам, адажонимизга ҳам узоқ умр, сиҳат-саломатлик тилаймиз. Юзингиздан кулги, лабингиздан табассум аримасин, бизларнинг бахтимизга ҳамиша соғ-саломат, тетик-бақувват бўлиб, қўша-қариб, 100 га кириб юринг ойижон, адажон.

*Ота-она икки сўз,
Бири қошу, бири кўз.
Бир-биридан қимматли,
Меҳридарё, ҳимматли,
Улар ўзин ўйламас,
Фарзанди соғ бўлса бас.
Гоҳ ишқилиб турса ҳам,
Гоҳи йиғлаб кулса ҳам,
Ҳаммасига чидарлар.
Улар қўша чинорлар.*

**Маъсуда МИРЗАЕВА,
Тошкент шаҳридаги 276-мактабнинг
8-"А" синф ўқувчиси.**

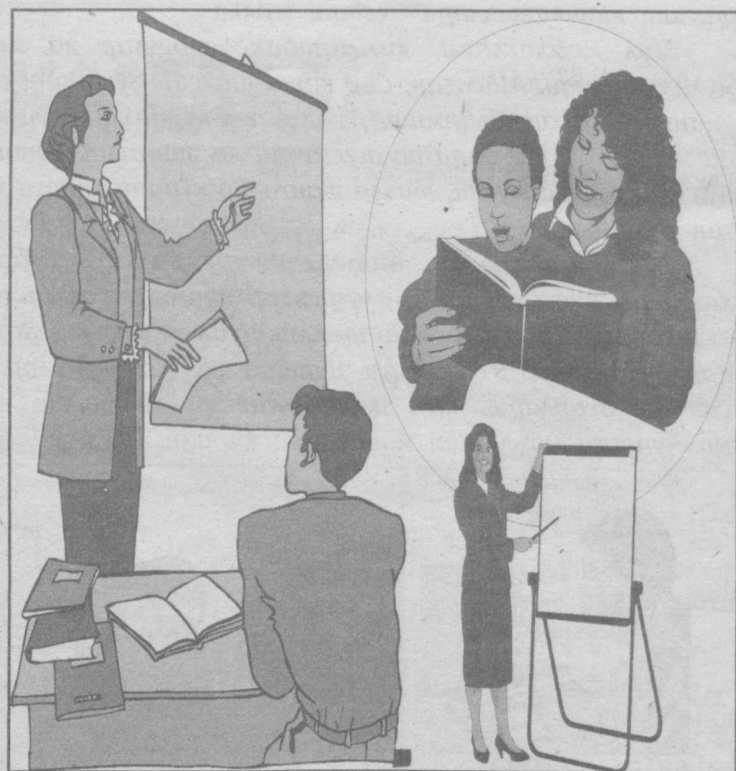
МЕҲРИБОН УСТОЗ

Мактабимизда меҳрибон устозлар жуда кўп. Улардан бири Маҳсума Есхаджаева ўзларининг яхши фазилатлари, мустаҳкам билимлари билан бизга ўрнатиб қўйиб келмоқдалар. Улар бизга "Одам анатомияси"дан билим бермоқдалар.

Улар биз - 9-"Б" синф қизлари билан ҳамфикр, ҳамсуҳбатдирлар. Уларнинг дарсларини жуда яхши кўраемиз. Улар бизни 11-синфгача ўқитишларини истаймиз.

Маҳсума опамизни бу йил Аёллар йили билан табриклаймиз. Улар доим шундай чиройли, оқкўнгил, меҳрибон, оқила аёл бўлиб юришларини тилаймиз.

**Муҳаббатхон САЙДАЛИЕВА,
Тошкент туманидаги
12-ўрта мактабнинг
9-"Б" синф ўқувчиси.**

РАҲМАТ, УСТОЗ

Халқимизда "Устоз отангдан улуғ" деган нақл бор. Мени бизнинг адабиёт сари етаклаётган она тили ва адабиёт ўқитувчимиз Мунаввар опа Мамажонова ва синф раҳбаримиз Худойбердиева Соттихон аяни Аёллар йили ва баҳор байрамлари билан чин юракдан табриклайман. Мен бу ўқитувчиларимнинг умрлари узоқ бўлишини тилайман.

*Устозим, юзга киринг,
Дунё тургунча туринг
Сизлар доимо менинг,
Юрак қўримда юринг.*

**Ҳакимахон НУРМАТОВА,
Фарғона вилояти,
Олтиариқ туманидаги
6-умумтаълим
мактабининг
6-"Б" синф ўқувчиси.**

МЕНГА ИБРАТ УСТОЗИМ!

Синфдошларимиз бир-бири билан аҳил. Айниқса, ўғил болаларимиз бу йил Аёллар йили бўлганлиги учун, қизларни ҳурмат қилиб қолишган.

Мен фанлар ичида айниқса, она тили ва адабиётга жуда қизиқаман. Синф раҳбаримиз ҳамда шу фандан дарс бераётган ўқитувчимиз Гавҳар опа Йўлдошевага каттадан-катта раҳматлар айтаемиз. Бизга Гавҳар опамизнинг меҳрибонлиги, мулоимлиги, муомалалари жуда ёқади. Чунки ўз фанини чуқур ўргатганлиги учун яқинда бўлган олимпиадаларда II-ўринни олдим. Мен келажакда Гавҳар опа сингари она тили ва адабиёт ўқитувчиси бўлмоқиман.

Гавҳар опа Йўлдошевага синфдошларим номидан соғ-омонлик, узоқ умр тилайман. Наврўз байрами билан кутлайман.

**Шарифа ШОЙИМОВА,
Самарқанд вилояти,
Тайлоқ туманидаги
27-мактабнинг
10-"А" синф ўқувчиси.**

Фарғонанинг ижодкор ўқитувчи ва ўқувчилари - саҳифамиз меҳмони

ЎЗБЕКИСТОН - ДИЁРИМ

Ўзбекистон - юртим бор,
Гўзал, кўркам диёрдир.
Доим унга Оллоҳ ёр,
Мустақил, гул диёрдир.
Нурли Ватан, хур Ватан,
Ўсаётган диёрим.

У - дунёда дур Ватан,
Тинч-тотувлик шиори.

Илҳор ҲАЛИЛОВ, Бешариқ
туманидаги С.Валиев номи
12-мактабнинг 4-“А” синф
ўқувчиси.

Ассалому алайкум “Тонг юлдузи” ижодкорлари.
Мен учун энг севимли рўзномага айланган “Тонг юлдузи”ни ҳар гал, ҳар сонини ўқиб бораман. Айниқса, унда ёритилаётган тенгдошларимнинг шеърий машқларидан берилаётган намуналарни катта қизиқиш ва мароқ билан ўқийман, чунки ўзим ҳам шеърлар ёзиб тураман-да. Шу ёзган шеърларимдан бирини сизларга юборяпман. Албатта, шеърим билан танишиб чиқасизлар, деган умидда мухлисингиз Севара.

ВАТАН

Ватан сўзи сўзлар ичра дурдона,
Ватан ўзи қуёш каби ягона.
Ватан меҳрин ичдим мен қона-қона,
Ватан - азиз бир муқаддас кошона.

Шу тупроқ улғайтирди мени ҳам,
Ватанимга меҳрим ошди тобора.
Ватаним, деб ёниб яшайман ҳар дам,
Ватан - азиз бир муқаддас кошона.

Юрагимда Ватанимга муҳаббат,
Жўш уради унга бўлган садоқат.
Шул садоқат ила қилайин хизмат,
Ватан - азиз бир муқаддас кошона.

Кучоғингда яйраб ўсаман ҳар он,
Ғам тушмасин бу бошингга ҳеч қачон.
Сенда камол топар ҳар қиз, ҳар ўғлон,
Ватан - азиз бир муқаддас кошона.

Севара ЭГАМОВА,
Фарғона вилояти, Бешариқ туманидаги
7-ўрта мактабнинг 7-“А” синф ўқувчиси.

БАҲОР ИЛҲОМЛАРИ

ҲАЁТНИНГ КҮП ГАШТЛАРИ

Зафар Исомиддинов 1958 йилда Қўқон шаҳрида туғилган. 1981 йилда Қўқон давлат педагогика институтининг ўзбек тили ва адабиёти факультетини тамомлаган. Ўқувчилик йилларидан болаларбоп шеърлар машқ қилади. Шеърлари вақтли матбуотда, тўпламларда нашр қилинган, ҳозир Қўқондаги 2-ўрта мактабда ўқитувчи бўлиб ишламоқда.

БАҲОР ЭРТАГИ

Паст-баланд шовқин солган
Шамолга гузар экан.
Бунга кўникиб қолган
Майса бўй чўзар экан.

Ёмғир шамолни жамлаб,
Йўлкани хўллар экан.
Ўзи томонга имлаб,
Ўриклар гуллар экан.

ЁШ ФУТБОЛЧИ

Ҳаволаб тўп узатсам,
Ҳайрон боқма, қушгинам.
Ўйин пайти кузатсам,
Дарвозабон бўшгина.

Ишқибозлар кўпгина,
Сакраб-сакраб жўшгин?
Тепсам, учиб, тўпгина,
Дарвозага тушгин, а?

ДАРАК ГАП

Билдирармиш даракни
Бош оғриди кучаниб.
Кел, учирай варракни
Амалларман “3”чани.

Вақт қолмай ёд олмоқни,
Қизиқ тўп ўйини.
“2” бўлди салмоқли,
Кўринг эни-бўйини.

УКАЖОНИМ

Чинничангда атиргул,
Қошиқчанг ҳам каштали.
Укажоним, бахтли бўл,
Ҳаётнинг кўп гаштлари.

Атрофдаги одамлар,
Билки яқин қардошинг.
Яхши-ёмон дамларда
Панд бермасин бардошинг.

ОТАЖОНИМ

Отажоним бизлар учун яшагучи дунёда,
Бизлар учун бу дунёни кеза олар пиёда.
Бизнинг ҳар истагимиз отам қилар зиёда,
Отажоним дунёда меҳрибондир бизларга.
Отажоним бизлар учун фидо қилар жонини,
Бежо бўлса, ичар отам душманларнинг қонини.
Бизлар учун жон куйдирса, тиклар дўстин шонини,
Отажоним шунчалик меҳрибондир бизларга.
Мен отамни ардоқлаб, суйиб яшайман,
Қувончларин қалбимда туйиб яшайман.
Отам каби фарзанд учун куйиб яшайман,
Шунинг учун отажоним меҳрибондир бизларга.

Орзухон ПАРПИЕВА,
Олтиариқ тумани, Файзиобод қишлоғидаги
32-ўрта мактабнинг 8-синф ўқувчиси.

АЁЛ

Сиз борсизки олам мунаввар, аёл
Сиз борсизки олам гулистон, аёл
Биламан, меҳнатдан толмайсиз аёл.

Чарчашни билмайсиз, тинмайсиз, аёл!
Сабрли, тоқатли, матонатлисиз,
Соғинасиз, кутасиз, гоҳи йиғлайсиз.

Барига чидайсиз, чидайсиз аёл
Барчасини ўйлаб, сураман ҳаёл
Нечун қадрламай, мен сизни Аёл.

ОНА

Оналар пойига гул-чечак сочинг.
Биз учун дунёда она - ягона!
Биз учун дардкаш ҳам, сирдош ҳам, она
Қалбдаги сирингиз онага очинг.

Жаҳонда онадек мўтабар инсон.
Қаерда бор экан, қани бир айтгин.
Ўн саккиз минг олам кезинг ҳеч қачон -
Онадек буюк зот, топилмас имон.

Раънохон ҒАНИЕВА,
Охунбобоев туманидаги
8-ўрта мактабнинг
9-“Б” синф ўқувчиси.

МУШУК БИЛАН ОЛАПАР

Кўзларин чақчайтириб,
Томда мушук турарди.
Уни кўрқитмоқ учун,
Олапарим хурарди.

Кечагина Олапар
Узун суяк келтирди.
Буни кўрган мушуквой
Суяк томон югурди.

Иккисин феъли қизиқ,
Кўролмаслар бир-бирин.
Бугун ушбу жумбоқни,
Билмоқ бўлдим, мен сирин.

Шунда кенг ҳовлимизда
Шовқин-сурон бошланди.
Итнинг кўзи чақчайиб,
Мушуквойга ташланди.

Қадим ўтган замонда
Улар аҳил яшаркан.
Ҳаттоки, бир суякни -
Иккови ғажияшаркан.

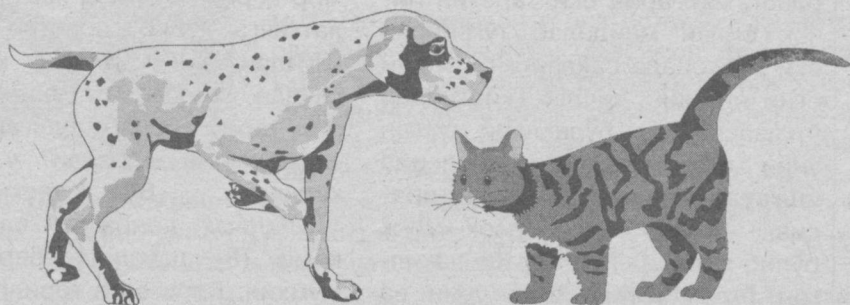
Жанг чоғида Олапар,
Устун келди мушукдан.
Мушук бунга чидолмай,
Қочиб қолди эшикдан.

Олапар бўлиб содда,
Мушук-чи, айёр экан.
Олапарнинг топганин
Еярга тайёр экан.

Бир суяк-чун икки дўст.
Қилмадилар мураса,
Улар чин дўст эмас деб,
Мен чиқардим, хулоса.

Сўнги пайтда Олапар
Бўлиб қолди нокасроқ
Хатто гўштсиз суякни -
Мушукка бермас гумроҳ.

Дамира СУЛТОНОВА,
Бағдод туманидаги
6-умумтаълим мактабининг
9-синф ўқувчиси.

ТАОМ ЕЙИШ ОДОБИ ҲАҚИДА

Маълумки, одамзод таом емасдан ва сув ичмасдан яшолмайди... Ҳайвонлар ҳам еб-ичиш билан тирик. Ҳайвон ейиш учун яшайди, одам эса яшаш учун ейди. Бу икки хил ейишнинг фарқи одобда билинади. Яъни, одамзод таом ейиш одоби ва қоидаларини сақлайди, аммо ҳайвонлар бундан бе-хабардирлар. Агар таом ейиш қоидалари нечта, деб сўрасалар, ўттиз еттита, деб айтгил. Тўрттаси фарз ва тўрттаси суннат, тўрттаси мустаҳал ва ўнтаси адаб ва тўртта ҳурмат ва тўртта ҳикмат ва еттитаси эҳтиёт қоидалари.

ТўРТ ФАРЗ: аввал ҳалол луқмани қўлга киритиш, ризқ берувчи Аллоҳни таниш, пок таомни ейиш.

ТўРТ СУННАТ: аввал “бисмиллоҳир раҳмонир раҳим” дейиш, таомдан олдин қўлни ювиш, таомни ўнг қўл билан ейиш, таомдан фориг бўлгач, худога ҳамду сано айтиш.

ТўРТ МУСТАҲАЛ: овқат ейишни аввал туздан бошлаб, туз билан тугатиш, овқатни дастурхон ёзиб ейиш, дастурхон атрофида ўтирган ходимни овқатга таклиф этиш.

ЎН АДАБ: аввал чап оёқ билан ўтириш, ўзининг олди-дан ейиш, бошқаларнинг овқат ейишига қарамаслик, товоқ (ёки коса)нинг бир четидан ейиш, овқатни учта бармоқ билан ейиш, панжаларни ялаб туриш, товоқ

(коса)ни тозалаб қўйиш, луқма қўлдан тушиб кетса олиш ва булганган бўлса, тозалаб сўнгра ейиш, таом ейиш вақтида суянамаслик, таомдан сўнг қўлни ювиш.

ТўРТ ҲУРМАТ: таом ейиш пайтида бошни қашимаслик, бурунни артмаслик, оғизнинг сувини оқизмаслик, оғизга овқат олиб биров билан гаплашмаслик.

ТўРТ ҲИКМАТ: луқмани катта олмаслик, овқатни яхшилаб чайнаш, кўп нарса емаслик, тўқ қоринга яна овқат емаслик.

ЕТТИ ЭҲТИЁТ: ҳеч бир таомни ёмон таъриф қилмаслик, агарчи яхши пишмаган бўлса-да, овқат қаердан келтирилгани ва кимники эканини билиб олмагунча емаслик. Ёлғиз овқатланмаслик, ўтирганларнинг ҳаммасини овқатга чорлаш, мақтаниш, манманлик юзасидан овоза тарқатиш учун берилган овқатни емаслик, ўғрилар, киссавурлар, хари-дорлар ҳақида хиёнат қилувчи дўкондорлар, каззоб даллоллар, порахўрлар дастурхонидан нон емаслик, таъзия ошидан парҳез қилиш (чунки унда вояга етмаган етимнинг ёки ғойиб бирор меросхўрнинг ҳақи бўлиши мумкин), битта таомни ейиш билан қаноатланиш.

Хусайн Воиз Кошифийнинг “Футувватномаи Султоний” асаридан фойдаланилди.

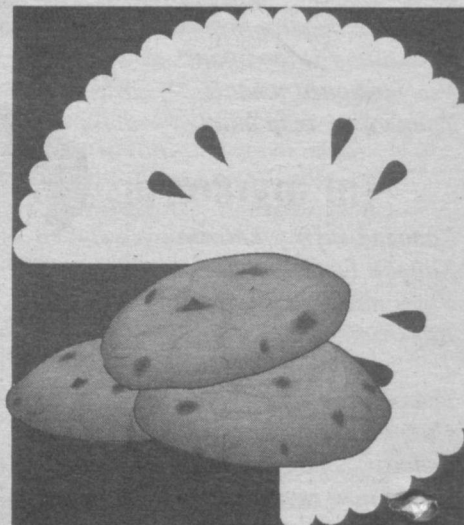
Бу кам турли масаллиқ кетадиган пишириқлардан бири. Уни тайёрлаш усули ҳам осон. Майда, донатор бўлгани сабабли - баракали.

Жимжимадор печеньеи тайёрлаш: маргарин ёки сарёғни пи-чоқ билан майдалаб тўғрайсиз ёки музхонада сақланган шундай ёғни йирик тишли қирғичдан ўтказасиз. Ёғ бўлаклари билан унни икки кафтингиз орасида ишқалаб, яхшилаб аралаштирасиз. Шунда ун қумоқ-қумоқ бўлиб қолади. Тоғорачада чақилган тухум устига ёғли унни ва

шакар, озроқ ванилин солиб, ҳамир қорасиз. Тайёр ҳамирни музлатгичга қўйиб, совутиб оласиз. Шундан сўнг уни гўшт қиймалагичдан чиқарасиз. Тахтакача тарам-тарам бўлиб тушган ҳамир тасмаларни керакли узунликда қирқасиз. Бу тасмачаларга тўртбурчак, доира ёки саккиз рақами (8) шаклини беришингиз мумкин. Листларга терилган пече-

ньелар ўртача оловда қизиб турган газ духовкасида 15 дақиқа чамаси пиширилади. Пишган печеньеелар устига қанд упаси сепилиб, дастурхонга тортилади.

Бир килограмм печенье пишириш учун уч ярим стакан эланган ун, бир стакан шакар, 300 гр. сарёғ ёки маргарин, 2 дона тухум зарур. Қанд упаси ва ванилин - таъбга кўра.

Бизнинг боғда

КўЧАТ ЭКИШ

Баҳор ойларида асосан данакли - шафтоли, ўрик, гилос, олхўри кўчатлари ва олманинг совуққа чидам-сизроқ навлари экилади. Субтропик ўсимликлардан анор, анжир, хурмо (пўртахўл) каби иссиқсе-вар мевали дарахтлар ҳам шу кунларда экилади.

Олма, ўрик, нок кўчатларини оралғи 8x8 метрли схемада экиш керак, чунки бу дарахтларнинг ҳар бири келгусида 64 квадрат метр очик майдонни эгаллайди. Шунинг учун ердан унумли фойдаланиш мақсадида ҳар 2 олам кўчати орасига 1 тадан барвақт ҳосилга кирадиган шафтолининг эрта, ўрта ва-кечпишар на-вларидан экиш мумкин. Бу шафтолилар 10 йилда қариб ҳосилдан қолади, ўшанда уларни кесиб ташланади.

Кўчат экиладиган майдонни майда тошлар,

шиша синиқларидан тозалаш зарур. Кўчат экишдан олдин яхшилаб текширилади, унинг синиқ, қуриган, эзилган ва ортиқча ўсиб кетган илдизлари ток қайчи билан аста-секин кесиб ташланади.

Кўчатни чуқурга экишдан олдин челақни чиринди, тупроқ ва сув солиб, “ата-ла” тайёрланади. Бу “ата-ла”га кўчат илдизларини ботириб олиш керак. Кўчат илдизлари чуқурчага эркин жойлашиши зарур, бўғзи эса ер сатҳидан 4-5 см баландроқ бўлсин. Кўчат ўтқа-зиб бўлингач, ундан 30-40 см қочириб, бир қарич чуқурликда ариқ олинади ва шу куннинг ўзида кўчат суғорилади. Албатта, ҳар бир кўчат тагига 2 челақдан сув куйилади. Сув кўчат атро-фидаги тупроқ қатламига бир текисда силжиб, илдиз жойлашган қатламни нам билан таъминлаши керак.

Маслаҳатхона

АГАР ПОЙАФЗАЛИНГИЗ...

● Амиркон (локланган) туфлингиз хира тортмасин десангиз, уни тез-тез чангини артиб, вазелин, глицерин ёки янги сутнинг бири билан артиб туринг. Вақти-вақти билан тухум оқини суртиш ҳам амиркон пойафзалини янгидек кўрсатади.

● Бундай оёқ кийимларини кўндалангига қирқилган ярим бош пиёз билан, сўнг қуруқ латта билан артиш керак.

● Ағдарма (замш) пойафзални (агар у нам бўлса) аввал яхшилаб қуришиб, сўнг лой, чангдан тозалаш керак. Тукини тиклаш учун уни майда жилвир қоғоз ёки резина чўтка билан ишқалаш зарур.

● Матодан тикилган оёқ кийимини обдон қуришиб, сўнг чўтка ёрдамида тозалаб, доғларини бензинга хўлланган латтада артиб кеткизилади.

Ошхона

ЖИМЖИМАДОР ПЕЧЕНЬЕ

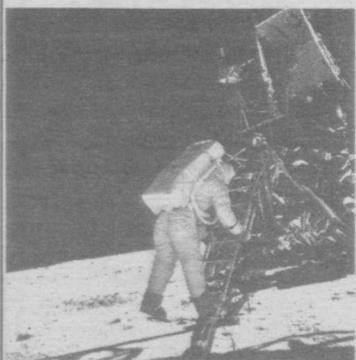
Бу кам турли масаллиқ кетадиган пишириқлардан бири. Уни тайёрлаш усули ҳам осон. Майда, донатор бўлгани сабабли - баракали.

Жимжимадор печеньеи тайёрлаш: маргарин ёки сарёғни пи-чоқ билан майдалаб тўғрайсиз ёки музхонада сақланган шундай ёғни йирик тишли қирғичдан ўтказасиз. Ёғ бўлаклари билан унни икки кафтингиз орасида ишқалаб, яхшилаб аралаштирасиз. Шунда ун қумоқ-қумоқ бўлиб қолади. Тоғорачада чақилган тухум устига ёғли унни ва

шакар, озроқ ванилин солиб, ҳамир қорасиз. Тайёр ҳамирни музлатгичга қўйиб, совутиб оласиз. Шундан сўнг уни гўшт қиймалагичдан чиқарасиз. Тахтакача тарам-тарам бўлиб тушган ҳамир тасмаларни керакли узунликда қирқасиз. Бу тасмачаларга тўртбурчак, доира ёки саккиз рақами (8) шаклини беришингиз мумкин. Листларга терилган пече-

ньелар ўртача оловда қизиб турган газ духовкасида 15 дақиқа чамаси пиширилади. Пишган печеньеелар устига қанд упаси сепилиб, дастурхонга тортилади.

Бир килограмм печенье пишириш учун уч ярим стакан эланган ун, бир стакан шакар, 300 гр. сарёғ ёки маргарин, 2 дона тухум зарур. Қанд упаси ва ванилин - таъбга кўра.

ЭНГ УЗОҚ
САФАР

Инсоният тарихидаги энг узоқ сафар Ойга сафар бўлган. 1969 йили 20 июлда астронавт Нил Армстронг илк бора Ойга қўнган.

„ЮЛДУЗ“ ДЕБ...

Ўзидан нур ва ҳарорат чиқарувчи фазовий жисмга Юлдуз деб айтилади. Унинг таркиби қизиган газлардан иборат бўлади.

Бундай жисмга Қуёшни мисол қилиб келтириш мумкин. У фалакдаги кўп миллионта юлдузлардан биридир.

ЙЎЛДОШЛАР
НИМАНИНГ
АТРОФИДА
АЙЛанади?

Айрим болалар фазодаги ҳамма жисмлар Қуёш атрофида айланади, деб ўйлайдилар. Бу тўғри эмас. Планеталар (сайёралар) ва турли астероидлар Қуёш атрофида айланайдилар. Сайёраларнинг йўлдошлари эса ўша сайёра теваарида айланади. Масалан, Юпитер сайёрасининг 12 та йўлдоши бор, улар доимо Юпитер атрофида айланади.

Ой эса - Ернинг йўлдоши. У Ер атрофида айланади.

Инсон танаси 47 литр сувдан иборат. Баъзи узв (орган)ларимиз ўзининг "серсув"лиги билан одамни ҳайрон қолдиради. Масалан, мушакларимизнинг 75, жигаримизнинг 70, буйрагимизнинг 83 фоизи сув!

Бироқ булар оддий сув эмас, улар - суюқлик. Яна ҳам аниқроғи, тузли аралашма. Нега шундай? Баъзи олимларнинг фикрича, ер юзидаги борки тирик жонзот (шу жумладан одам)нинг ҳам аجدодлари қадим-қадим даврларда денгизда яшаган организмлардир. Уларнинг танасида денгиз суви, яъни шўр сув бўлган. Бу мавжудот қуруқликка мослашганда ҳам ўз вужудидаги шўр суюқликни сақлаб қолган. Бироқ ер ўз жонзотлари танасида шунча миқдордаги табиий шўр сувни асраш имкониятига эга эмас. Тупроқ ва сувлар таркибидаги тузлар эса ёмғир ва дарёлар орқали денгиз ва океанларга чиқиб кетади. Натижада ерда ўсаётган мавжудот тузсираб туради.

Худди мана шунинг учун ҳам ўсимликлар билан озикланувчи жонзотларда тузга ташналик пайдо бўла-

ди. Организм ҳар куни маълум миқдорда ўз суюқлигини йўқотади. Бу суюқлик таркибида туз ҳам бирга чиқиб кетади. (Тернинг шўрлигини яхши биласиз).

Бироқ биз истеъмол қиладиган ўсимлик олами бу туз ўрнини тўлдира олмайди. Жониворларни истеъмол қиладиган ҳайвонлар эса ҳеч вақт тузга эҳтиёжманд бўлмайди. Улар танаси учун зарур тузни ўзининг ўлжаси вужудидаги туз билан қондиради. Бу хусусият инсонларга ҳам хос. Масалан, кўп гўшт истеъмол қилувчи эс-

кимослар жуда оз туз истеъмол қиладилар.

Денгизлардан узоқда яшовчи халқлар жуда тузхўр. Масалан, қадимги Мексикада туз шу қадар эъзозланилганки, у ерлик халқнинг ўз "Туз худоси" ҳам бор эди. Европада бир вақтлар одамларнинг иш ҳақиға туз билан маош тўлаш расм бўлган.

Инсон танасидаги туз асосан уни териси орқали тўпланади. Агар одам тузсиз овқат истеъмол қилса, унинг қони таркибидаги туз камайиб кетади. Шунинг учун тери ўзидаги захира туздан зарур миқдорини қонга узатади. Бу жараён кўпинча тери хасталикларида ижобий натижа беради. Мана шунинг учун ҳам шифокорлар айрим касалликларни даволашда беморга тузсиз овқат истеъмол қилишни тавсия этадилар.

Организмдаги туз асосан буйрак йўли билан ташқарига чиқиб кетади. Шунинг учун ҳам буйраги хаста беморларга тузни имкон қадар оз истеъмол қилиш тавсия этилади. Йўқса буйрак чарчаб қолади-да!

М.ИКРОМОВА
тайёрлаган.

ҚУШ СУТИ БЎЛАДИМИ?

Кўпгина халқлар эртакларида "қуш сути" деган ибора ишлатилди. Жаннат қушлари ўз полапонларини мана шу ажойиб таом билан овқатлантиради. Ундан татиб кўрган одам ҳар қандай қуролга ва касалликка чапдаст бўлади. Кўп вақтлар бунини тириклик суви ёки учар гилам каби хом гап, деб ҳисоблашади.

Ёввойи каптарлар хулқини ўрганган паррандашунос олимлар бу фикрни чиппакка чиқаришди. Маълум бўлишича, каптар полапонларини уларнинг сеvimли овқати - турли дон-дунлар ва ўсимликлар билан овқатлантириб бўлмас экан.

Бундай ҳолда каптар нима қиладди? Полапон очиш даврида каптарлар жигилжон пардасида ёғ тўпланади. Полапонлар очиб чиққанда, каптар жигилдони пардаларининг таркибида полапонларга зарур бўлган витамин ва озик моддалар бўлган ёғ массаси ажралиб чиқар экан.

Ота-оналари кекириб, навбатманавбат бу массадан полапонлари-

ни овқатлантирар экан. Ҳар бир қуш фақат битта полапонини овқатлантиради, одатда каптарлар уясида иккитадан бола бўлади. Тахминан уч ҳафта каптарлар ўз болаларини твoрогга ўхшаб кетадиган таом билан овқатлантиради. "Қуш сути" айнан мана шу бўлиб, у ҳақда афсоналар тўқилган.

А.ҲАЙДАРОВ тайёрлаган.

ТУКЛИ АРИНИ АСАЛАРИ ДЕБ ЎЙЛАМАНГ

Тукли ари билан асалари бир гуруҳга мансуб бўлиб, турдош ҳашаротлардир.

Улар ўртасида талай умумий чизгилар мавжуд, бироқ анча фарқ қиладиган

жиҳатлар ҳам бор. Тукли арининг туси ёрқин, кўзга ялт этиб ташланади, бир неча марта чақа олади, меҳнаткаш асалари эса чиқса, умрида фақат бир марта чақа олади, нега десангиз у нишли тукини қайта тортиб ололмайди. Асаларилар мумка-катагидаги гуллардан йиғилган асал билан озикланади. Тукли ари нектар, мевалар суви билан озикланса-да, асал ажратиб чиқармайди. Қоғоз, ўтлардан ўзига уя ясайди. Асалари

вегетариан, яъни эт емайди, тукли ари эса йиртқич бўлиб, чивин ва капалак кўртларини еб кун кечиради. Тукли ари ва асалари орасида ёлғизлари бўлиб, улар

онаси атрофида бирлашмайди. Оилада яшаётганлари орасида сезиларли грация (бир ҳолатдан иккинчи ҳолатга ўтишидаги изчиллик) мавжуд. Она асалари кишини ўз уясида ўтказди, ишчи асаларилар эса унга ҳар томонлама меҳрибонлик кўрсатади. Тукли ари онаси эса кишини ёлғиз ўтказди. Унинг ўзи уя қуради, личинкалари ёрдам беришга қодир ҳашаротларга айланмагунга қадар кутиб ўтиради.

Ф.НИЗОМОВ тайёрлаган.

ҲИД - НИМА У?

Гуллар ҳидини ёқтирмайдиган одам борми? Янги ёпилган нон исига тўйган борми? Бироқ ҳаётда ўта ёқимсиз, бадбўй ҳидлар ҳам борлиги ёмон. Ёқимли ҳид кўпми ёки ёқимсиз ҳидлар кўпми деган саволни ўйлаб кўрганмисиз?

Биз маълум нарсанинг ҳиди агар у ҳаво массасининг 1/30000000 қисмини ташкил этган вақтдагина аниқлай оламиз. Яъни, ўттиз миллион куб метр ҳаво таркибида 1 куб метр ҳажмдаги ҳидни туямиз. Бу қадар сезгирлик яхши ҳид билувчи одамларгагина насиб этган.

Биз ҳидни қандай қилиб биламиз? Асаб тугунларимизга атрофдаги кимёвий модда туташган чоғда биз ҳидни англаймиз. Бу модда газсимон ёки қаттиқ модда бўлиши ҳам мумкин. Мана, нима учун инсон ҳидни маълум масофа оралиғида ҳам илғай олади. Ҳид билувчи рецептор асаб хужайралари бурун бўшлиғи шиллиқ пардасини қоплаган тупларда жойлашган. Бу асаб тугунчалари

бурун бўшлиғининг юқори қисмида жойлашган. Улар шундай жойлашганки, нафас олган вақтимизда ҳаво беихтиёр улар орасидан ўтади. Бироқ биз бирор нарсани (масалан,

гулни) атайин ҳидламоқчи бўлсак, қаттиқ нафас оламиз.

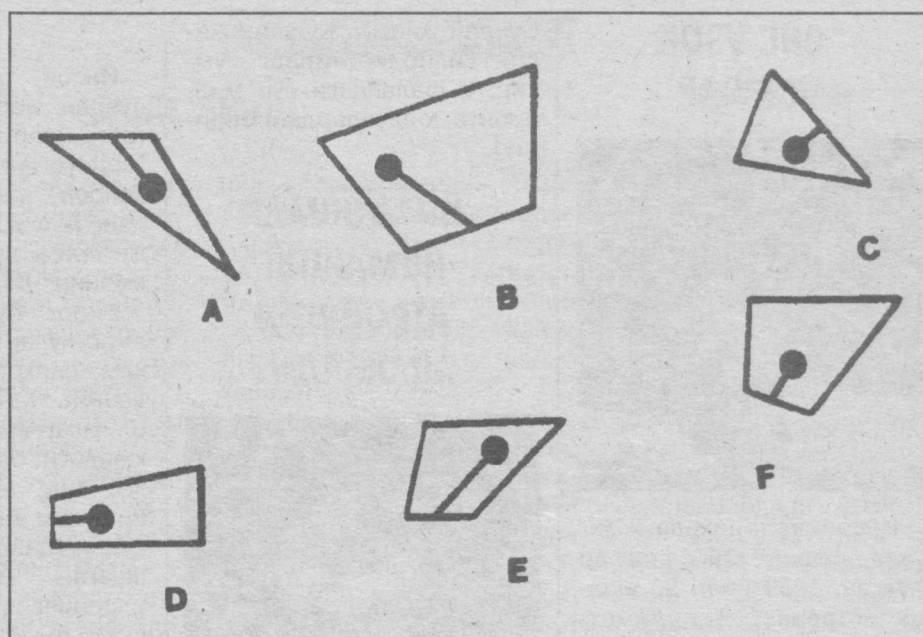
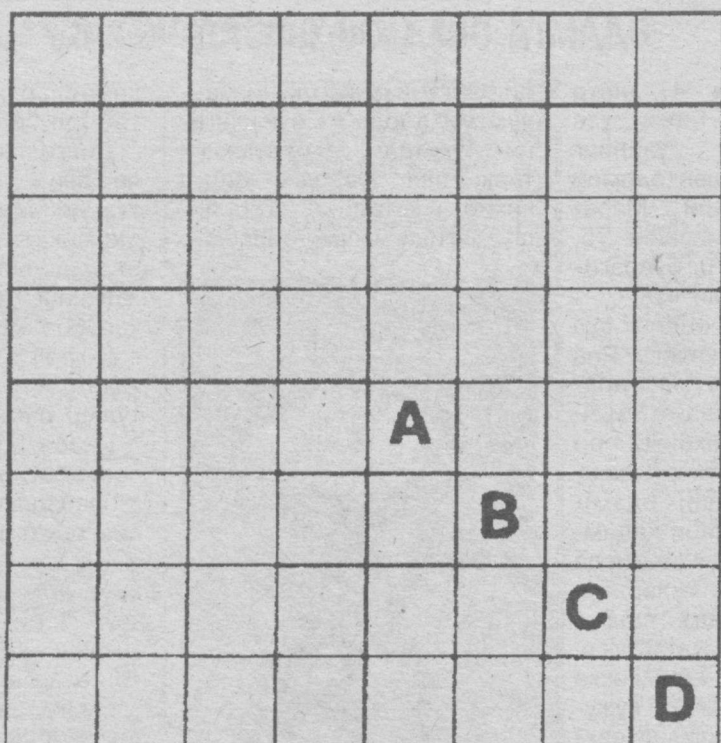
Ҳид моддаси димоғимиздаги ҳид билиш жойига кирган вақтда миямизда биринчи импульс пайдо бўлади ва у ҳидни аниқлайди.

Дунёда ҳиднинг 5 тури аниқланган: гул ҳиди, махсус-ўзига хос ҳид (лимон, олма ва б.), куйик ҳиди (кофе ва б.), ачимсиқ ҳид (палағда тухум ва б.) ҳамда эфир ҳиди (бензин, алкоголь ва б.).

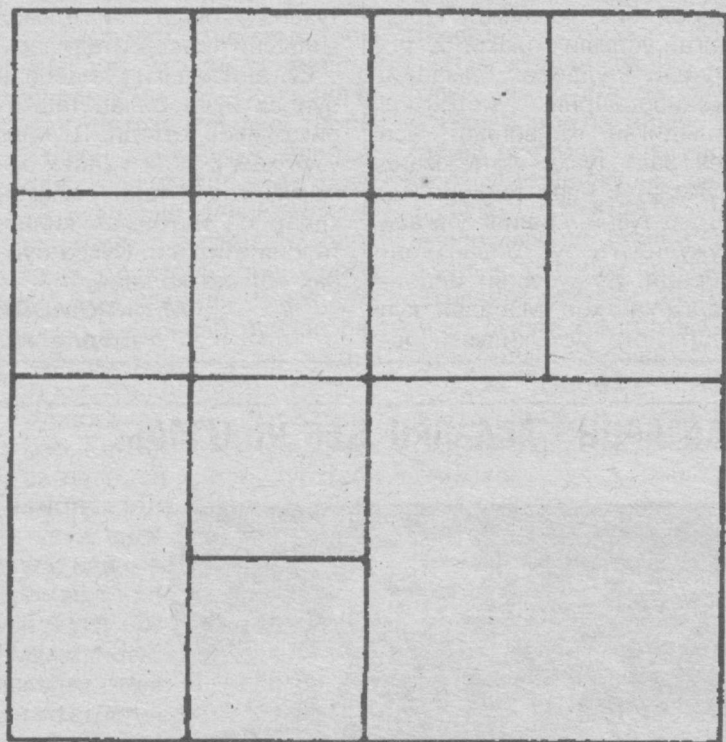
Биз маза билан ҳидни аралаштириб юборамиз. Бунинг сабаби - биз истеъмол қиладиган овқатдан тараладиган газсимон ранг-баранг заррачалар ҳид билиш рецепторларига таъсир қилишидир. Масалан, кофе ичаётган чоғимизда агар унинг ҳидини сезмасак, унинг мазасини ҳам билмаймиз. Совуқ овқатни истеъмол қилган чоғда унинг мазасини сезмаслигимиз боиси ҳам ана шунда. Чунки совугани сайин овқатнинг ҳиди йўқолиб боради.

М.УММАТАЛИЕВА тайёрлаган.

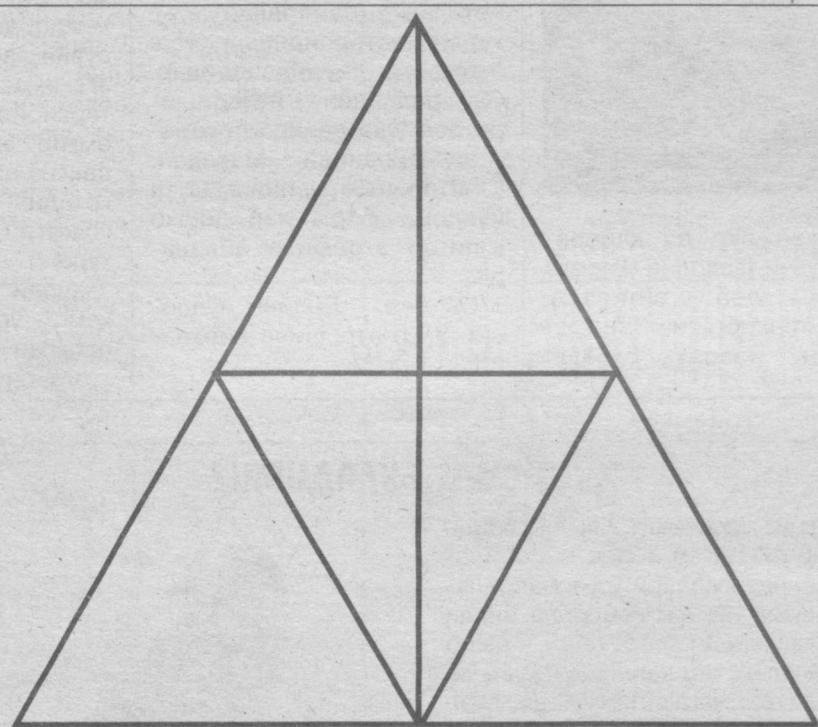
Квадратни
4 та бил
хил
шаклга
шундай
бўлингки,
уларнинг
ҳар
бирида
битта
харф
жойлашсин.

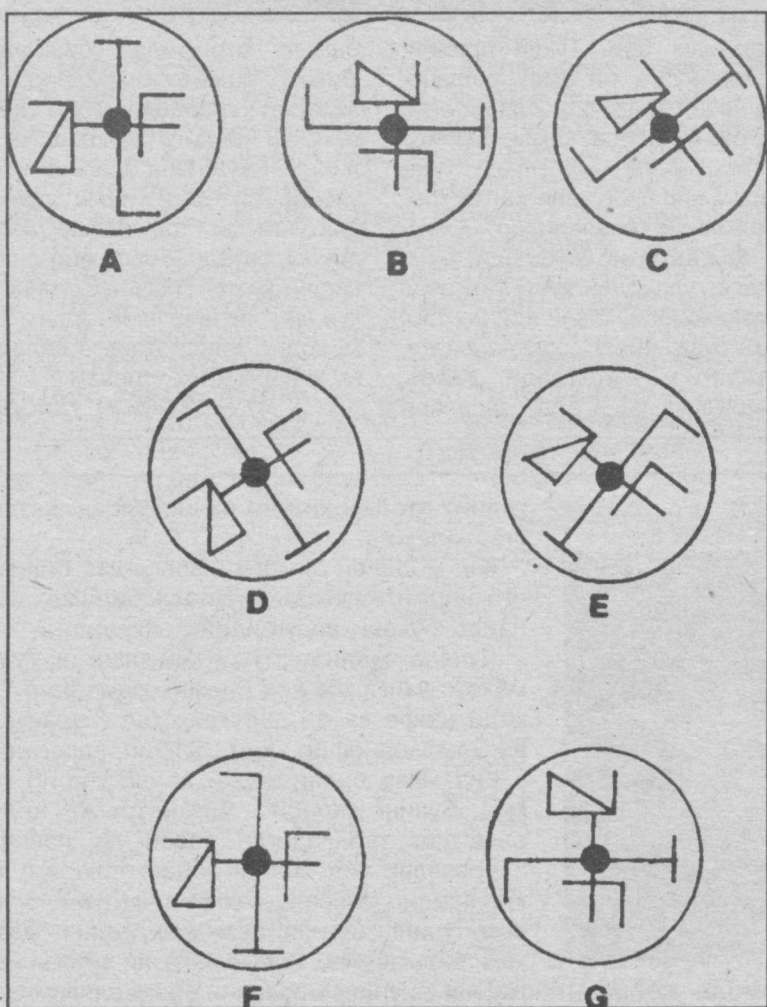
Сурагга қайси шакл ортиқча?

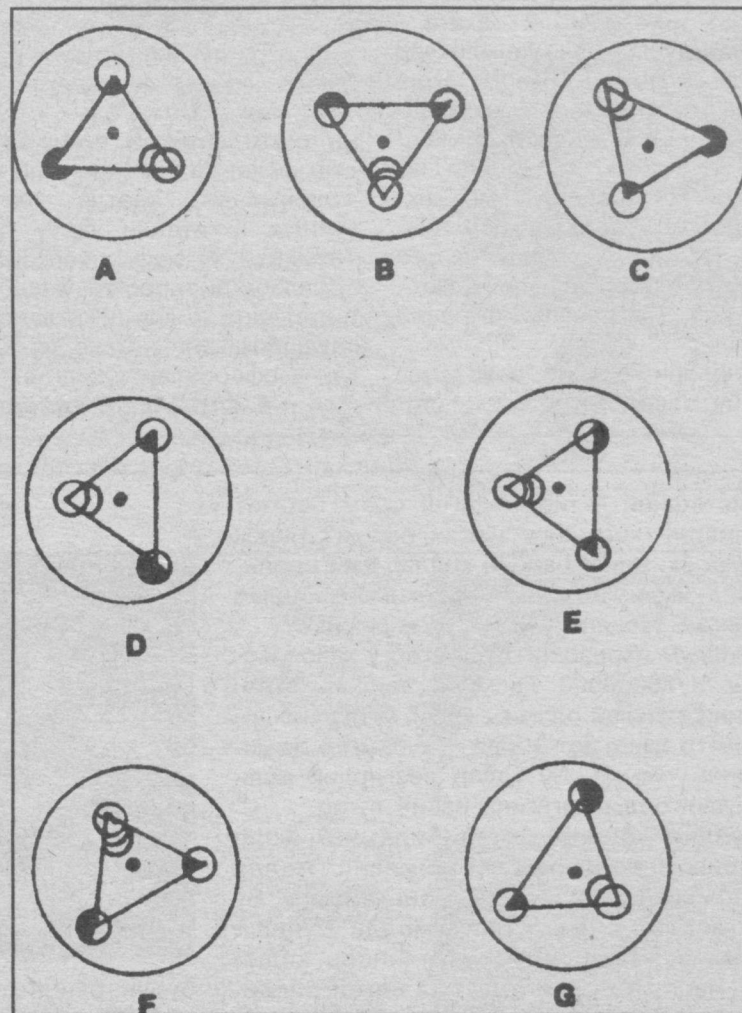
Сурагга
нечта
квадрат
бор?

Сурагга нечта учбурчак бор?

Сурагга қайси шакл ортиқча?

Сурагга қайси шакл ортиқча?

Биз Навоийни ўқиймиз

ҲИКМАТЛАР

Болалар, бобомиз Алишер Навоийнинг кўплаб китоблари нашр этилган. Яқинда Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти у кишининг яна бир китоби — «Ҳикматлар» тўпламини нашрдан чиқарди. Бу китобнинг янада мақтовга лойиқ томони — лотин ёзувида чоп этилаётганидир.

— Тилимизнинг таъсири ва образли воситаларидан бири ҳикматли сўзлар дейишади, — деди нашриётнинг бош муҳаррири Илҳом Зойиров. — Буюк алломалардан бири ҳикматларни «сўзловчиларнинг оғзидан тингловчининг қулоғига учиб

борувчи қанотли сўзлар» деб жуда чиройли ташбех тарзида ифодалаб берган.

Ҳикматли сўзлар улғ сиймолар асарларининг асл мағзини ташкил қилади. Бунга шеърят султони, мутафаккир шоир ҳазрат Алишер Навоийнинг «Хамса», «Ҳазойинул-маоний», «Маҳбул-қулуб», «Муҳокаматул-луғатайн» ва бошқа асарлари ёрқин мисол бўла олади. Бу асарларда учрайдиган ҳикматларнинг моҳият мазмунини ташкил қилган китобча ўн беш минг нусхада чоп этилган. Ушбу китоб сизнинг энг яхши ҳамроҳингиз бўлади, деб ўйлаймиз.

HIKMATLAR

Ko'p degan ko'p yetgilur,
Ko'p yegan ko'p yiqilur.

Hunarni asrabon nrtgumdir oxir,
Olib tuproqqami ketkumdir oxir.

Aytar so'zni ayt,
Aytmas so'zdin qayt.

Tilga ixtiborsiz —
Elga e'tiborsiz.

Dushman g'ururidin g'am ema,
Maddod hushomadin chin dema.

Yaxshi libos tanga oroyish,
Yaxshi qo'ldosh jonga osoyish.

O't ishi — qovurmoq,
Yel ishi — sovurmoq.

Suvning mazasi muz bila,
Oshning mazasi tish bila.

Izzat tilasang kam de,
Sihat tilasang kam ye.

Fosiqdin hayo tilama,
Zolimdin vafo tilama.

Chin co'z mo'tabar,
Yaxshi so'z muxtasar.

Bilmaganin so'rab o'rgangan — olim,
Orlanib so'ramagan — o'ziga zolim.

Yigitlikda yig' ilmning mahzanin,
Qarilik chog'i xarj qilg'il ani.

Birovgakim birovdin yetdi ofat,
Hamonkim qotig'roqdir mukofot.

Birovkin anga himmat o'ldi baland,
Erur odam ahli aro arjimand.

Tabiatda har neki odat bo'lur,
Chu eskirdi odat tabiat bo'lur.

Shohki ish adl ila bunyod etar,
Adli buzuv mulkni obod etar.

Kimki falak sori otar toshini Tosh ila ozurga qilur boshini.

Parvonani ishq etasa mast,
Urg'aymu o'zini o'tga payvast.

Санобар ҚОДИРОВА

(Ўқитувчи Олим домла синф эшигини очиб кирса — синфда болалар йўқ, ўқитувчи «ҳа» деб бир нарсани тушунгандай хурсанд бўлиб, пастга югуради. Ёғочдан ясалган уйга етиб келиб зинадан чиқиб пардани шундай очса, ҳамма ўқувчилар шу ерда «денди» ўйини билан банд, ҳатто ўқитувчилар ҳам).

ЯНГИ «ДАРС»

ОЛИМ ДОМЛА — Вой-бў, жамоат жамку-а?

ЎҚИТУВЧИЛАР — Келаверинг, ҳамма шу ерда. Қизлар ҳам денди ўйнашапти.

ТОЛИБ — Домла, мана бу жойни сизга олиб қўйгандик. ДЕНДИЧИ — Пулини тўлаганмисизлар?

ТОЛИБ — Тўлаганмиз, тўлаганмиз — 45 минутга.

ДЕНДИЧИ — Ҳа, яхши. (Олим домла денди рўпарасига ўтириб, қўлидаги папкасини болаларга узатарди). ОЛИМ ДОМЛА — Ие, ие,

Мастура Собировна ўзлариям шу ерда эканларда-а?

МАСТУРА — Бўлмасам-чи? Болалар қаерда бўлса — шу ерда бўламан-да.

САЛИМ ДОМЛА — Ишқилиб, мактабга райондан комиссия келиб қолмасин-да.

МАСТУРА — Нафасингизни иссиқроқ қилинг, географиядан дарс беришингиз гапингиздан маълум бўлиб туради-я...

Қий-чув ўйин давом этади.

(Шу пайт қора шляпа кийган қўлида папка кўтарган комиссия — бир киши мактаб-

га келади, секретар қиз у кишини денди хонага олиб кириши билан, ўқитувчи Салим домла картани ёзиб ўзича дарс ўта кетади.

КОМИССИЯ — Бу қанақаси бўлди?

МАСТУРА — Биз ҳалиги... мактабимиз компьютерлашган, компьютерда дарс ўтаяпмиз.

(Текширувчининг шляпаси тепага бир кўтарилиб тушади. Ҳанг-манг бўлиб қараб қолади).

МУЗИКА.

ТУМАН СИЙРАКЛАШГАНДА

Киш чилласининг ўрталари. Ҳавони қуюқ туман қоплаган. Ўн-ўн икки одимдан нарисадаги нарсаларни илғаш қийин. Дарахларнинг барглари тўкилиб бўлганига қарамай, бир-иккита олтинранг япроқларнинг пирпирак бўлиб заминга интилиши кўзга чалиниб қолади. Юриб турган одамга бу ҳаво илиқ туюлса-да, аслида анча совуқ, фақат болаларгагина барибир.

Ҳовлида учта бола — уч ака-ука ёнғоқ ўйини билан овора.

Уларнинг энг кичиги бўлган Маҳмуд биринчи синфда ўқийди, акалари ундан уч-тўрт ёш катта.

Бирдан дарвоза томондан тарақ—туруқ қилган товуш келиб, учовлонни сергаклантирди, улар баб-баравар кўча эшикка қарашди. Улар кўча эшикдан кўз узмай туришаркан, бир неча сониядан кейин кўзларига таълақни бостириб кийиб олган бола бурнини энги билан артган ҳолда пайдо бўлди.

— Ёнғоқ ўйнапсизларми, мен ҳам ўйнай, ҳей Маъмур, — деди ҳозиргина пайдо бўлган меҳмон болаларнинг энг каттасига қараб. Укаси тенги боланинг сенсираб мурожаат қилганидан иззатталаб Маъмурнинг жаҳли чикди, шекилли:

— Мухторданам кичкинасан-у, мени сенсирайсан-а, бор, ёнғоқингни топ, кейин ўйнайсан, — деди кўрсик билан.

— Мухтор билан тенгимиз, — деди хўмрайиб меҳмон, сўнг бурнини тортиб чеккароқда жимгина турган Мухторга қараб қўйди. Мухтор билан кичкина Маҳмуд бу манзарадан унчалик кўнгиллари тўлмай, ўйинни қолган еридан давом эттиришди. Озгин, юзлари совуқдан

гезарган Фахриддин ўйини томоша қилганича нима-ларнидир ўйлаб анча туриб қолди. Меҳмоннинг кўшни бола — Фахриддин эканлигини улар яхши билишадую, бироқ ҳозир — ўйин авжига чиққанда «қуш отасини танимас» дегандек, болалар унга кўпам эътибор беришмади. Ниҳоят, Фахриддиннинг тоқати тоқ бўлди шекилли, бурнини қаттиқ бир тортиб кичкина Маҳмудга яқинлашди:

— Маҳмуджон, — деди у синиқ овозда, — ёнғоқингиздан бериб туринг, менам ўйнай.

— Ўзи тўртта холос-у, — деди кичкина Маҳмуд.

— Иккитасини беринг, — деди яна ялинчоқ товушда.

— Майли, манг.

Фахриддин ҳам жилмайганча ўйинга қўшилди. Бирмунча вақт ўтгач, Маъмур ҳаммаларининг ёнғоқларини ютиб олди ва уларни масҳара қила бошлади. Болалар охири нима қилишларини билмай Маъмурга ялинишди:

— Ёноғингиздан ҳаммамизга бўлиб беринг, кейин бирга ўйнаймиз.

— Э-э, — дея Маъмур қўл силтаб уйга кириб кетди.

Фахриддин, Мухтор ва Маҳмуд кўча эшикка қараб юришди. Маъмур йўқлигидан фойдаланган Фахриддин қўлларини чўнтақларига тикқанча лабларини буриб Маҳмудга сўз қотди:

— Маҳмуджон, акангиз ёмон-а, қизғончиқ...

Бунга жавобан Маҳмуд «нима деяпсан?» дегандек унга қаттиқ тикилган эди, Фахриддиннинг гапи чала қолди. Маҳмуд индамай аввал акасига, сўнг ҳовлига бир қараб қўйди. Улар битта-битта кўчага чиқиб кетишди.

Уйга кирган Маъмур пича ўтириб зерикди, папкасини титкиласа ҳамки вақт ўтмади шекилли, ёнғоқла-

рини шақирлатганча ҳовлига чикди, яна уйга кириб кетди-ю, барибир ўтиролмади. Айвонга чиқиб, кезиниб турганида қий-чув билан болалар ҳовлида пайдо бўлишди, улар энди қувлашмачоқ ўйнашарди.

— Ҳей, болалар, келинглари, ёнғоқ ўйнаймиз, — деди Маъмур катталардек дўрилдоқ товушда қўлларини силкиб. Болалар таққа тўхташди.

— Э, ёнғоқингиздан бермайсиз-у, — деди кичкина Маҳмуд истар-истамас.

— Бераман, ҳаммаларингга бераман, келинглари, — деди Маъмур уларни чўчитиб қўйишдан кўрққандек шоша-пиша. Болалар ишонма-ишонмай унинг атрофини ўрашди, ахир ёнғоқ ўйини қизикроқ-да. Маъмур уларга уч-тўрттадан ёнғоқ улашиб бергач, ерга эгилиб доира чизди-да:

— Тикинглари, энди ўйнаймиз, — деди.

Ҳаммалари хурсандликларини нима билан ифода қилишларини билмай жилмайишиб, сакраб—сакраб доирага биттадан ёнғоқ тикиб «пакка»га қараб юришди. Паккага етиб келиб доирадаги ёнғоқларни мўлжалга олиб туришаркан кичкина Маҳмуд секингина Фахриддиннинг энгидан тортиди ва:

— Акам яхши-а, Фахриддин, қизғончиқмас-а?! — деди.

— Ҳм, — қўшни бола тасдиқ ишорасини қилиб ширин бир жилмайди, ишора қилди-да, доирадаги ёнғоқларни мўлжалга ола бошлади....

Бу вақтда туман сийраклашиб, ҳаво анча юмшаб қолган эди...

Турғунали ЁРМАТОВ.

Акам, ҳазрат Навоийнинг: «Илгимдан келгунча золим тигин ушатиб, мазлум жароҳатиға интиқом малҳамин кўйдим» деган ҳикмати ҳуш кўрардилар ва кўпинча такрорлаб юрардилар...

Мен ҳам, баъзан, уйқусиз, узун тунлар дардимга ҳазрат Навоийдан малҳам топаман: **Кимки бир кўнгли бузукни хотирин шод айлагай,**

Бехрўза Қосимова

БЕҒУБОР ДАМЛАР

Ончадирким, Каъбани бузилса обод айлагай.

Шу чоғ қулоқларимга акамнинг ўктам овозлари эшитилгандай бўлади. Титраб кетаман. Тирикликнинг номини армон дегим келади...

Шифохонага тушишларидан олдин акам бизникига тез-тез келадиган бўлиб қолдилар. Ҳар гал остона ҳатламаёқ ҳазиллашиб, бир дунё кулгию хушчақчақликни ўзлари билан бирга олиб кирардилар.

— Уйинг, худди, жаннатга ўхшайди-да, Бехрўза. Ёқтирасанми, ёқтирмайсанми, келавераман.

— Ие, ака, қизиқмисиз, сизни ёмон кўриб бўларканми. Келсангиз ўзингизникига келибсиз-да.

Ҳа, шунақа ҳазил-хузуллар билан мазза қилиб гаплашиб ўтирардик. Акам мен ва ўғлим Камолиддинжондан нукул

Ҳаж таассуротларини эшитишни яхши кўрардилар ва берилиб тинглардилар. У киши, айниқса, ўғлим Камолиддинни жуда яхши кўрардилар. Кейинги вақтларда у билан бирга ислоний амалларни кунт билан ўрганаётган эдилар. Ўғлим ҳам тоғасини яхши кўрар, ўзига яқин оларди. Касалхонада ётганларида ҳам муттасил хабар олиб турди.

ва-Акбарова илмий ишини аъло даражада ҳимоя қилди. Акамнинг менга илтижо қилиб айтган истакларига биноан жиянимни кутларканман, пешонасидан ўпиб кўйдим. Ўша кунда Муяссарни кўпчилик муборакбод айлади. Уларнинг орасида акамнинг ўзлари эмас, мададкор руҳлари бор эди. Чунки, Муяссар ҳақидаги суҳбатимиздан кейин икки кун ўтар-ўтмас

Ҳалиям, дунёда сабр бор экан. Бугунги кунда мени юпатадиган ҳам, тасаллию таскин берадиган ҳам мана шу сабр-дир, бардошдир.

Менга сабр, бардош, тўзим берганинг учун ҳам сенга шукроналар айтаман, Танграм! Шубҳасиз, ўзинг ҳамма нарсасга қодир эгамсан. Илоҳо, акамнинг жонларини беҳишти жовидон қилгил, бу фоний дунёда билиб-билмай қилган барча гуноҳларини авф этгил. Руҳларини шоду охиратларини обод этгил. Иншооллох, биз гофил бандаларингни ҳамиша ҳақ йўлига бошлагил. Доимо имонимизни бутун қилгил, кўнглимизни ўзингнинг илоҳий ёғдуларинг бирла мунаввару нурафшон айлагил. Ё, раббил оламийн. Илоҳо омиин!..

Азиз замондош!

Мана, сиз иқтидорли журналист, фидойи инсон акам Шухрат Қосимов ҳақидаги хотираларни ўқиб чикдингиз. (Мен, аслида, бу хотираларни у кишининг юзлаб шогирдларидан бирининг тилидан ўқийман, деб кутган эдим. Ҳамма нарсага одил ҳакам бу — вақт, дейи-

шади. Балки, бир кун вақти келиб ёзишар ҳам...)

Бу китобдаги воқеалар тўқиб чиқарилган эмас. Мен ниманики ҳикоя қилган бўлсам, қаламга олган бўлсам, барчаси ўзим бевосита ва билвосита иштирок қилган ёки кўз ўнгимда бўлиб ўтган воқеалардир. Бу китоб орқали акамнинг ҳаётларини кўз-кўз қилиш ниятим ҳам йўқ. Мен бу ёзган воқеаларимни, балки, кимларнидир тўғри йўлга бошлар, кимларгадир сабоқ бўлар, деган мақсадда қаламга олдим. Халқимизда бир гап бор. Одамзоднинг яқинлари туғишган жигаргўшалари ёруғ оламдан кўз юмарканлар, чин дунёга кетаётиб, ўзлари билан бирга тирикларнинг тирик бағрини яримлаб кетадилар. Мен, Тангридан, ҳаммангизнинг бағрингизни бутун қилишини ёлвориб сўрайман. Ҳеч кимга бағри доғликни, бағри яримликни кўрсатмасин. Валлоҳи аълам биссавоб!..

№ дан № га

Юқорида айтганимдек, Шухрат акам Навоий ғазалларини севиб ўқирдилар. Сўнгги кунларда ҳам унинг китобини кўларидан кўймадилар.

Жиянимиз Муяссар Қосимова-Акбарованинг Навоий ғазалари бўйича илмий иш қилаётганини эшитиб, худди ёш боладек севиниб кетгандилар.

— Муяссар жуда зўр иш қилапти. Кувватим етганда, ҳимоясига қатнашардим. Мен бу кунни орзиқиб кутгандим... Сендан илтимос, синглим, мабодо, ўша кунга етолмасам, менинг номимдан Муяссарни табриклаб, пешонасидан ўпиб қўй, — дедилар ҳаётга ташна кўзлари билан умидвор тикилиб.

Акам орзиқиб кутган ўша кун ҳам келди. Муяссар Қосимо-

акам Шухрат Мирусмонбой ўғли 67 ёшларида оламдан кўз юмдилар. Назаримда, 1996 йил, иккинчи январ куни, қора кишининг ўша қаҳратон тунида менга кўшилиб, ер йиғлади, осмон йиғлади:

**Мен оҳ десам, осмон йиғлайди,
Юрагимда армон йиғлайди,
Бутун борлиқ ёмон йиғлайди,
Сиз ёдимга тушганда, ака.**

**Бу дунёга сизга кетаман,
Сизсиз ун, ахир, нетаман,
Соғинчимни кимга айтаман,
Сиз ёдимга тушганда, ака.**

**Кун кўрмаган кунимсиз менинг,
Ғамга тўлган тунимсиз менинг,
Жонимдаги унимсиз менинг,
Сизни қайдан топайин, ака?!**

**Ўйлай десам, ўйим етмайди,
Осмонларга бўйим етмайди,
Сизга ғамгин куйим етмайди,
Сизсиз қандай яшайин, ака?..**

СЕШАНБА, 23 МАРТ

ЎзТВ-1

9.10—«Кусто командасининг сувости саргузаштлари» телесериал 31-қисм.
10.05—Янги алифбони ўрганамиз.
10.30—«Шоирлар-болаларга» Кўрсатувда болаларнинг сеvimли шоири Султон Жаббор иштирок этади. Кўрсатувни шоира Умида Абдуразимова олиб боради.
10.55—Кундузги сеанс «Сирли шарча». Бадий фильм.
13.10—«Кундуз амакининг қиссалари» мультсериал.
18.50—Болалар учун «Саъват гунчалари».
20.10—«Оқшом эртаклари».

ЎзТВ-2

18.05—«Кусто командасининг сувости саргузаштлари» телесериал 31-қисм.

ЎзТВ-3

18.10—«Ёрилтош» мульттўплам.
18.30—«Сен ҳақингда ва сен учун».
20.00—«Соғлом авлод учун».

ЎзТВ-4

14.35—Жонли тил.
16.10—Кундузги сеанс «Икки шаҳар қиссаси» бадий фильм.
18.15—«Куйини топинг».
18.45—«Мультсайёра».
20.45—«Хайрли тун, кичкинтойлар!».

ЧОРШАНБА, 24 МАРТ

ЎзТВ-1

8.30—«Ўзбектеелефильм» намойиш этади: «Баҳор».
9.05—«Мехригиёҳ».
10.05—Алифбо сабоқлари.
10.25—«Ватанпарвар».
11.05—«Кундуз амакининг қиссалари», «Мультсериал».
18.10—«Омад юлдузи».

ЎзТВ-2

18.05—«Янги авлод» студияси намойиш этади: «Ҳажжи гўзал», «Мульттомоша».
18.40—«Семург». Усмирлар учун кўнгилочар дастури.

ЎзТВ-3

18.10—«Ёрилтош...» мульттўплам.

18.20—Болалар учун «Халфана».

ПАЙШАНБА, 25 МАРТ

ЎзТВ-1

9.10—«Кусто командасининг сувости саргузаштлари» телесериал 32-қисм.
10.30—«Кундуз амакининг қиссалари» мультсериал.
«УМИД» НАМОЙИШ ЭТАДИ:
12.25 «Севимли созим».
12.50—«Омад юлдузи» телевизион ўйин.
18.10—Болалар учун «Умид учкунлари».
20.10—«Оқшом эртаклари».

ЎзТВ-2

18.05—«Кусто командасининг сувости саргузаштлари» телесериал 33-қисм.
19.30—«Табобат оламида».

ЎзТВ-3

18.10—«Ёрилтош» мульттўплами.

ЖУМА, 26 МАРТ

ЎзТВ-1

10.00—Болалар учун «Наврўзи олам келди».
10.05—Немис тили.
12.05—«Кундуз амакининг қиссалари» мультсериал.
18.10—Болалар учун «Бир сиқим

тупроқ».
20.10—«Оқшом эртаклари».

ЎзТВ-2

18.05—«Янги авлод студияси» намойиш этади: Кўрсатувда Жиззах шаҳрининг ўқувчилари иштирок этишади.

ЎзТВ-3

9.00—«Ёрилтош мульттўплами».
9.40—Болажонлар экрани.
12.00—Мусиқий сайёра.
18.10—«Ёрилтош» мульттўплам.

ЎзТВ-4

16.10—Кундузги сеанс «Кутилмаган меҳмон». Бадий фильм.
18.45—Мультсайёра.
19.45—Мўъжизалар майдони.
20.45—«Хайрли тун, кичкинтойлар».

ШАНБА, 27 МАРТ

ЎзТВ-1

9.10—«Мозийдан бир мўъжиза».
«УМИД» НАМОЙИШ ЭТАДИ:
10.05—«Шу Ватанга бордур менинг керагим».
10.25—Кўзгу.
10.55—«Мен билган, билмаган дунё».
18.0—«Ҳа, ҳа, ҳа». Ҳазил, хажвия, хангома.
19.55—«Оқшом эртаклари».

ЎзТВ-2

9.00—«Янги авлод» студияси намойиш этади.
9.50—«Одобнома».
10.15—«Семург». Ўсмирлар учун кўнгилочар дастур.
10.30—«Кусто командасининг сувости саргузаштлари».
11.25—«Бугуннинг боласи».
12.05—«Темурнома».
15.20—«Ширин орзулар».
18.05—«Янги авлод» студияси намойиш этади: «Бўш ўтирма», «Мульттомоша».

ЎзТВ-3

9.00—Болалар учун «Халфана».
10.45—«Болажонлар экрани».
18.10—«Ёрилтош» мульттўплам.
18.30—«Табиат шифохонаси».

ЎзТВ-4

9.05—Киносайёраси.
11.05—«Фан-тайм». Инглиз тили болалар учун.
11.25—«Жонли сайёра».
11.45—«Биргаликда куйлаймиз».

18.35—«Бинафша».

ЯКШАНБА, 28 МАРТ

ЎзТВ-1

8.30—«Камалак». Болалар учун кинодастур.
9.15—«Ғаройибод».
«УМИД» НАМОЙИШ ЭТАДИ:
10.00—«Ватанимга хизмат қиламан».
11.20—«Билимринг».
12.30—«Шоҳрух» клуби.
14.15—«Қувноқ стартлар» телесериал.
18.00—«Олтин тож» телеўйин.
20.05—«Оламга сайёҳат».

ЎзТВ-2

9.00—«Янги авлод» студияси намойиш этади:
10.10—«Цирк, цирк, цирк».
10.30—«Кусто командасининг сувости саргузаштлари».
13.30—«Инглиз тили сиз учун!».
14.00—«Темурнома».
15.20—«Тангалик болалар». Бадий фильм.
17.40—«Болалар дунёси».
18.05—«Янги авлод» студияси намойиш этади: «Катта танаффус» телеўйини.
19.30—«Синфдош».

ЎзТВ-3

9.00—«Ёрилтош» мульттўплами.
10.30—«Болажонлар экрани».
14.25—«Ёввойи табиат».
18.10—«Мультжумбоқ».
19.15—«Табриклаймиз, кутлаймиз!».

ЎзТВ-4

9.05—«Эртакларнинг сеҳрли олами».
18.35—Тенгдошлар.

ДУШАНБА, 29 МАРТ

ЎзТВ-1

20.10—«Оқшом эртаклари».

ЎзТВ-2

18.05—«Янги авлод» студияси намойиш этади «Ким эпчилу, ким чаққон». «Мульттомоша».

ЎзТВ-3

18.10—«Ёрилтош» мульттўплам.

ЎзТВ-4

18.45—Мультсайёра.

Абу Фарузога тааллуқидир

Муҳаммад ибн Аҳмад (973—1048) — марказий осиелик буюк қомусий олим, дунё фанининг улуг сиймоларидан бири. Беруний 150 дан зиёд асар ёзган бўлиб, кўпчилик китоблари ўз замонасида ўзига хос қомус ҳисобланган. Абу Райҳон Беруний ижтимоий назариялар соҳасида ҳам самарали ижод қилган. У ижтимоий жугрофий кўринишнинг таъмалтошини қўйган олимлардан бири эди,

дейиш мумкин. Маълум маънода жугрофий мактаб Форобийдан бошланган бўлиб, араб тадқиқидчиси Ибн Холдун ижодида яққол кўзга ташланган эди. Берунийнинг кўпгина асарлари шу замонда яшаб ўтган халқларнинг ҳўжалик ва сиёсий ҳаёти соҳасида ҳам бутун энциклопедия бўлиб хизмат қилади. Мутафаккир бу ҳодисаларни таҳлил қилариб, жугрофий муҳит омилига катта эътибор берган. Бунда

у ўз тадқиқотларига таянган. Масалан, унинг тарихий этнография характердаги, исломгача бўлган бутун бир даврни очиб берувчи «Ёдгорликлар» асарида юнонлар, римликлар, эронийлар, сўғдлар, хоразмликлар, насронийлар, яхудиylар, исломгача бўлган арабларнинг йил ҳисоблари турли байрам ва машҳур

кунлари, умуман, маънавий ҳаёти муфассал тасвирлаб берилган. Бунда олим қиёсий таҳлил услубидан кенг фойдаланган. Масалан, у ҳинд фани ва фалсафаси, диний эътиқодлари ва урфодатлари ҳақидаги маълумотларни юнон фалсафаси ва мифологияси билан солиштирган.

Ижтимоий ҳодиса ва жараёнларни тушунтиришда Беруний кишиларнинг эҳтиёжлари омилининг аҳамиятини алоҳида кўрсатиб

беради. Хусусан, у одамларнинг бир-бирини ҳимоя қилиш эҳтиёжи, муомала эҳтиёжи моддий ва маънавий эҳтиёжларнинг (улардан фанлар келиб чиққан) ажратиб кўрсатган. Мутафаккир, шунингдек, жамиятни бошқариш масалалари билан ҳам қизиққан.

Қуйида Абу Райҳон Берунийнинг Наврўз ҳақидаги битикларини ўқийсиз.

Биз сув ичган булоқлар

Бу ойнинг биринчи куни Наврўздир. Наврўз янги йилнинг ҳам биринчи куни бўлиб, унинг форсча номи айни шу маънони билдиради. Наврўз олимларнинг зижлари бўйича, ўтмиш замонларда, улар йилларини кабисали қилган вақтларда Қуёшнинг Саратон буржига кириш пайтига тўғри келар эди. Сўнгра, у орқага сурилгач, баҳорда келадиган бўлди. Яъни, баҳор ёмғирининг биринчи томчиси тушишидан гуллар очилгунгача, дарахтлар гуллашидан мева етилгунча, ўсимлик униб чиқа бошлашидан такомиллашгунгача давом этган вақтда келади. Шунинг учун Наврўз оламнинг бошланиши ва яратилишига далил қилинган.

Наврўз олимларининг айтишича, у куннинг энг саодатли соатлари Қуёш соатларидир. Унинг тонгида ёруғлик имкон борича ерга яқинлашади. Одамлар унга қараш билан ўзларини бахтли санайдилар. У эзгу кундир. Чунки у Хурмуз ҳам деб

аталган. Бу ном бунёд этувчи, санъаткор, яратувчи, дунёни ва унда яшовчиларни тарбияловчи азиз ва улуг тангрининг исмидир.

Афсунгарлар: **«Наврўз кунни тонг отганда биров гап гапиришдан олдин уч қошиқ асал ялаб, уч бўлак хушбўй мум тутатса, бу кўп касалликларга шифо бўлади»**

дейишган. Олимларидан баъзилари: **«У кунни Наврўз деб аташнинг сабаби шуки, Жамшид подшоҳ бўлгач, мажусийлар динини янгилаанади ва бу иш қилинган кун — Наврўз деб аталди».**

Турли қавмларда Наврўз куни бир-бирларига шакар ҳадя қилиш расм бўлган. Бағдодлик Озарбоднинг ҳикоя қилишича, бунинг сабаби Наврўз

куни Жамшид мамлакатаида шакарқамиш пайдо бўлган, бу шу вақтгача номаълум эди. Жамшид серсув бир қамишдан шира томчилаётганини кўрган. Уни тотиб кўрган,

шунчалик жилиб кетдики, ҳатто бизнинг замонимизда Қуёшнинг ҳамал буржига кирган вақтига, яъни баҳор бошига тўғри келадиган бўлди. Кейин Наврўзда отлик аскарларга баҳор ва ёз кийимларини кийдириш ҳам

Хуросон подшоҳларига расм бўлиб қолди. Ҳамма қуриган чўплар кўкарганда одамлар: «Рўзи нав!» — Янги кун деганлар.

Ҳар ким баракотга эришиш учун тос ёки бошқа идишларга арпа сепган. Кейин

подшоҳ саройларининг саҳни атрофига етти хил дондан етти тахта экин экиш расм бўлиб қолган. Буларнинг униб чиқишига қараб, шу йил ғалланинг тўқ ёки пуч бўлиши тахмин қилинган.

Баъзи кишиларнинг гумонича, Жамшид анҳорлар қазишни буюрган ва шу фарварди моҳнинг

олтинчи куни бу анҳорларга сув қуйилган. Одамлар бундай серобгарчилик нишонасидан қувониб, шу анҳорлардаги сувда чўмилганлар. Кейинги авлод ҳам бу ишни давом эттирган. Бошқалар **«Балки чўмилишга сабаб у кун Ҳарузога тааллуқлидир. Ҳарузо сув фариштаси, унинг насаби сув билан бир. Шунинг учун одамлар шу кунни тонг ёришган пайтда ўринларидан туриб, ариқ ва ҳовузларга борадилар. Кўпинча оқиб турган сувларга рўпара туриб, баракотли бўлиш ва офатларни даф этиш ниятида бошларидан сув қуядилар»**, — деганлар.

Шу кунни чиндан ҳам одамлар бир-бирларига сув сепишади, бунинг сабаби чўмилиш истасидир. Баъзиларнинг айтишича, балки узоқ вақт ёмғир ёрмаганлиги бунга сабаб бўлган. Одамлар ёмғирни табаррук билиб, бир-бирларига сув сепганлар. Кейин бу уларга одат бўлиб қолган.

Фарвардин моҳ

унда лаззатли ширинлик борлигини билгач, сувини чиқариб, ширасидан шакар ишлашни буюрган. Шакар бешинчи куни кўтариб олинган ва қутлаш учун уни бир-бирларига ҳадя қилганлар. Меҳржон байрамида ҳам шу маросим ўтказилган.

Наврўз ўз вақтидан

ОДОБИНИҲ — ХУШ ЧИРОЙИНИҲ ВА ЗИЙНАТИНИҲ

Азиз болажонлар! Қўлимдаги китобча ўғил ва қиз болалар одоби ҳақидаги рисола бўлиб, «Насихатнома» деб номланибди. Уни Бахтиёр Абдулхай ўғли ва Темурбек Холмирза ўғли мулла Аҳмадхўжа эшон ибн Абдумўминхўжа эшоннинг «Ахлоқ рисо-ласи» китоби асосида нашрга тайёрлабдилар. «Насихатнома» 16 та дарсдан иборат бўлиб, одобли боланинг ба-жариши лозим бўлган амал-лари ҳақида ҳикоя қилади. Ҳақиқатан, оламда мавжуд неъматларнинг ҳаммасидан улуғроқ неъмат — мактабга кириб, тарбия топиб, одоб ўрганган болалардур. Дунёда ҳар бир нарсадан азийроқ ва яхшироқ бола одоб-ли боладур.

Биз ҳам газетамиз саҳифа-ларида ушбу китобчадан айрим ҳикоятларни бериб боришни лозим деб топдик.

I-ДАРС:

Эй болалар, одобли бўлмоқнинг йўлини кўрсатурмиз. Одобли боланинг аломати шулки, у уйқудан барвақт катта ки-шилар билан турар. Улардан илгари турмас. Ва улардан кейин ҳам қолмас. Ҳамма ки-шилар турган вақтда ўринда хира бўлиб ётган болани бе-номус, дангаса дерлар...

Одобли бола ётган жойи-дан турган вақтида либосла-рини кийиб таҳорат қилур. Одобли бола ўрнидан туриб чой вақти бўлгунча, ўтган кун-даги сабоқларини такрор қи-лур. Ва ушбу кунги сабоғини бир, икки маротаба кўруб

кўйгай. Чой вақти бўлгани-дан сўнг катталар қаторида одоб билан ўлтуриб чой ичар. Ва ё ўзидек ёш бола-лар билан биргаликда бир четда чойини ичиб мактабга борар.

ГУЛЮЗ тайёрлади.

KICHIK TOSH

Bir kuni men maktabga ketayotgan edim. Qarasam, trolleybus kelayapti. Bekatga qarab yugurdim. Yolda bir kichkinagina yaltiroq narsani ko'rdim. Yugurishdan to'xtadim va o'sha g'aroyib narsani oldim. Xuddi cho'g' ushlab olganday qo'lim kuydi. Cho'ntagimdan ro'molchamni chiqardim-da o'sha narsani o'rab, yana cho'ntagimga tiqdim. Ungacha uch yoki to'rtta trolleybus o'tib ketdi. «Maktab-chi?» deb orgamga qaradim. «Oldin bu narsa nimaligini bilay, uni ko'ray, bebaho buyum bo'lsa, maktabga olib boray», — deb o'yladim. Keyin bir chetga o'tib, ro'molchamni ochib ko'dim. Yaxshiroq qarasam, bu bor-yo'gi bir oftob nurida qizib yotgan oddiygina tosh ekan. «Ey!» dedim-da, toshni otib yubordim. Keyin bekatga bordim. Turibman-turibman, trolleybus kelmayapti, «tok yoq» deyishdi odamlar. Piyoda ketishga majbur bo'dim. Maktabda uchinchi soatning matematika darsi bolayotgan ekan. Oqituvchim «kundaligingni ol», dedilar. Men kechirim so'radim. «Boshqa qilmagin» dedilar. Men «xop» dedim.

Eh, bir kichik tosh deb maktabga kech qolgan kunim!

Najot A'ZAMOV.
3-«A» sinf oquvchisi

Қачонлардир қадим замонда олтин типрати-кон бўлган экан. У од-дий бир ўрмонда эмас, балки буюк Турон шо-хининг хашаматли са-ройида яшаган экан. Ту-рон шохи эса подшоҳ бўлибгина қолмасдан, сеҳргар ҳам экан. Уни-нг яккаю ягона гўзал қи-зи бўлиб, исми Ману-чехра экан.

Сеҳргар шох севим-ли қизи деб оддий тип-ратиконни олтин типра-тиконга айлантирган экан. Ҳақиқатдан ҳам тез вақт ичида олтин типратикон ёш малика-нинг энг хуш кўрадиган овунчоғига айланибди.

Ҳар қуни сарой хиз-маткорлари унга олтин косачада сут келтириб

Тоғиб олинган минг сўм

Мактабга кетатуриб,
Маъруф йиқилиб тушди,
Шимини қоқаётиб,
минг сўмга кўзи тушди.
Пулни олиб қўлига,
кимники деб бақирди,
Ҳеч ким жавоб бермагач,
дўстларини чақирди.

Эгаси топилмагач,
дўстлар билан кенгашди,
Элликта жўжа олиб
катакларга жойлашди.
Кичик ширкат хўжалик,
мана, бир йилдан ошди,
Жўжалар бўлиб товук,
тухумлар тўлиб тошди.

Ҳалол бўлсин ишим деб,
мингта тухум йиғишди,
«Камалак» деб аталмиш
боғчага ҳам беришди.
Натijasи ёмонмас,
дон-дунни ҳам оқлади,
Ортиқча даромадга
эчки олиб боғлади.

Қаранг, фермер хўжалик,
жуда қизиқ бошланди,
Тоғиб олинган минг сўм,
меҳнат билан оқланди.

МАҚТАНЧОҚ ОМОНГА

Дарсдан қочиб кетаркан,
бир соат ўқиб Омон,
Баҳосин сўрасангиз —
ҳамма фанлардан ёмон.
Тадбиркорлик деб ишим,
мақтанаркан у чунон
Бу ердан олиб бориб,
Чимкентда сотаркан нон.

Ҳали ёшсан, ўқиб қол,
ҳозир мустақил замон,
«Тадбиркор» сўз маъносин,
англаб ол — бўлма нодон.
Қалбга жойлаб ҳалоллик,
аъло ўқимок даркор,
Ўз элинг ризқин сочсанг,
бир кун бўласан абгор.

А. ЎТБОСАРОВ.

ТИКУВЧИ ЧИТТАК

Ховлидаги арчага
кимдир қўлқоп илибди.
Ажиб моҳир тўкувчи,
қўй юнгидек тўқибди.
Кичик Жамшид ҳар қуни
туриб тонгда боқади,
Ким илибди уни, деб,
билмай боши қотади.

Сўраб билса, экан у тоғ
читтакнинг уяси,
Она читтак тўқиган,
ҳимояси, ҳийласи.
Кўрди: митти қушчалар
уяга кириб чиқар,
Шохдан — шохга сакрашиб,
мунгли қўшиқ кўйлашар.

Жамшид арча тагига,
дарҳол сепди дон-ушоқ,
Шу кундан эътиборан улар
бўлди дўст-иноқ.
Қишда ҳам кетишмайди,
совуққа келишар бас,
Чунки иссиқ уяга,
барча қилади ҳавас.

ОЛТИН ТИПРАТИКАН ТЎҒРИСИДА ЭРТАК

сўнгра шохнинг анвойи гул-лар билан безатилган боғига қўйиб юборишни одат қилиб-дилар.

Ва ҳар вақт типратикон боғ ичида ёлғиз қолгач, ўзи-нинг жонажон ўрмонини, сарғайган барглр орасида олманими, кўзиқоринними излаб юрадиган гўзал пайти-ни эслаб чуқур-чуқур хўрсин-иб кўяркан.

Шундай кунларнинг бири-да типратикон одатдагидек ўзининг ғамгин хаёлларига чўмган пайтида боққа мали-ка билан унинг канизақлари югуриб киришибди ва боғ ичи жарангдор овозлар, қув-нок кулгуларга тўлиб кетиб-ди. Малика билан унинг ду-гоналари суҳбатга қаттиқ бе-рилиб кетганларидан ғуж бў-либ ўсиб ётган ўтлар ораси-дан катта бир ўргимчакнинг ўзлари томон ўрмалаб ке-таётганини ҳам сезмай қо-либдилар.

Лекин табиатан ҳали ҳам аслини йўқотмаган олтин тип-ратикон бир зумда ўргимча-ни йўқ қилибди-қўйибди.

Бу хабар ўқ-ёй тезлиги билан бутун саройга тарқа-либди. Югуриб келган шох қизини омон қолганини кў-риб севинчи ичига сигмай қо-либди. У қизини бағрига бо-сиб, Оллоҳга шукроналар айтибди.

— Эй менинг кичик дўс-тим! Сен нафақат қизимнинг

хаётини сақлаб қолдинг. Бал-ки неча йиллардан буён қи-зимнинг хаётига қасд қилиб юрган қора девни ҳам ўлдир-динг, ва бу билан мени энг ёвуз душманимдан халос қилдинг. Бу учун мен сен-дан умр бўйи миннатдорман. Қанақа тилагинг бўлса айт, мен зудлик билан бажо кел-тираман.

Олтин типратикон ўйлаб ҳам ўтирмасдан, жавоб бе-рибди:

— Эй, менинг марҳаматли шохим! Менинг фақатгина бир тилагим бор. У ҳам бўл-са мени яна оддий типрати-конга айлантириб, туғилиб ўсган она еримга қўйиб юборсангиз.

Шох буни эшитиб, жуда ҳам хафа бўлибди. Лекин эн-ди уни бажармасдан иложи йўқ эди. Чунки шохнинг сўзи — сўз, ваъдаса эса битта бў-лади. Сеҳргар шох типрати-конни қўлга олиб, унга пуф-лаб бир нималарни пичир-лабди.

Шундан сўнг олтин типра-тикон бир зумда оддий бў-либди-қолибди!

Хизматкорлар уни водий олдидаги ўрмонзорга қўйиб юборишлари билан, гўёки дунёда ҳеч қачон олтин тип-ратикон бўлмагандек, оддий типратикон ўтлар орасига ки-риб кўздан ғойиб бўлибди.

Гулнора ЭРҒАШЕВА.

ТОНГ ЮЛДУЗИ Муассислар:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ МАТБУОТ ҚЎМИТАСИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ,
«СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН»
ХАЛҚАРО ХАЙРИЯ ЖАМҒАРМАСИ

Бош муҳаррир: Умида АБДУАЗИМОВА

ТАХРИР ХАЙЪАТИ:

Йўлдош САИДЖОНОВ, Омон МАТЖОН, Гулнора
ЙЎЛДОШЕВА, Ҳотам АБДУРАИМОВ, Ҳамидулла
ЙЎЛДОШЕВ, Мукаррама МУРОДОВА, Мирзаўлат
ТОШЎЛАТОВ, Музаффар ПИРМАТОВ, Баҳодир
ТОҒАЕВ, Раъшан ҚАМБАРОВ.

IBM компьютерида терилди ва
саҳифаланди. Офсет усулида
босилди. Ҳажми 1 босма табок
Буюртма — Г-0190.
43.351 нусхада босилди.
Қоғоз бичими — А-3.
Босишга топшириш вақти 19.00
Топширилди — 18.00

• Рўйхатдан ўтиш тартиби
№ 000137
• Манзилимиз: 700129,
Тошкент шаҳри,
• Навоий кўчаси, 30 уй.
• Нашр кўрсаткичи:
№ 64563
• Телефон:
• 136-54-21
• 144-22-64